

Korčulanski svećenici don Antun Bačić i don Romano Jeričević, žrtve komunizma

Pecotić, Mišo

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:944512>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
FILOZOFSKO-TEOLOŠKO STUDIJ

MIŠO PECOTIĆ

**KORČULANSKI SVEĆENICI
DON ANTUN BAČIĆ I DON ROMANO
JERIČEVIĆ ŽRTVE KOMUNIZMA**

Diplomski rad

Split, 2021.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
FILOZOFSKO-TEOLOŠKI STUDIJ

MIŠO PECOTIĆ

**KORČULANSKI SVEĆENICI
DON ANTUN BAČIĆ I DON ROMANO JERIČEVIĆ
ŽRTVE KOMUNIZMA**

DIPLOMSKI RAD
iz Crkvene povijesti
kod izv. prof. dr. sc. Josipa Dukića

Split, 2021.

SAŽETAK

Bez opraštanja i dijaloga u istini i miru, a koji se temelji na uvažavanju pravde i ljubavi nema iskrenog suživota dojučerašnjih protivnika. Ako se zločinac ne pokaje i izrazi žaljenje uz traženje oprosta za svoja nedjela, a ako žrtva ne oprostí svome krvniku, nema kraja podijeljenosti mržnji i zlu. A pomirenje je stvarnost te ono u Crkvi ima vidljiv znak Božje milosti, putem sakramenta pomirenja.

Dar pomirenja je upravo suočavanje s istinom, za kajanje za vlastite grijehe, na priznavanje zločina, a ono sa sobom donosi zadovoljštinu žrtvama, a isto tako i dar opraštenja i onima koji su počinili zlo.

Upravo u ovom radu u kojem govorimo o sustavu zla i tamnici naroda koji se je događao u komunizmu, kao i o žrtvama toga zla, naglasak stavljamo na opraštanje kao jedinu paradigmu svega onoga što se je događalo u jednom vremenu jednoumlja, isključivosti, zatiranja ljudskog dostojanstva, vremenu patnje, progona i smrti. Kada opraštamo slobodno i iskreno, opraštajući sebi opraštamo i drugima, ozdravljamo svoju dušu i savjest i tako postajemo „Djeca Božja“.

Iznoseći činjenice na svjetlo dana, nije nam namjera osuđivati i prokazivati pojedince koji su učinili tolika zla, a sada su mrtvi, već potaknuti mlađi naraštaj da iščitavajući ove stranice ne zaborave ova jeziva svjedočanstva onih ljudi, svećenika, koji su prošli „crveni teror“, teror smrti. Namjera nam je da kao kršćani opraštamo, ali ne zaboravimo zbog istine, što se je u jednom povijesnom vremenu događalo dvojici svećenika koji su živjeli i prenosili svoju vjeru za spasenje svome narodu, svojim župljanima, a zato ih je ondašnja komunistička vlast nagradila progonom i robijanjem u kazamatima bivše komunističke Jugoslavije i okrutnom smrću.

Ključne riječi: komunizam, sudovi, žrtve, Katolička crkva, zločini, ubojstva, don Antun Bačić, don Romano Jeričević, mučenici, konfiskacija imovine.

UVOD

Komunizam, ideologija ravnopravnosti klasa, ukidanje privatnog vlasništva, društvena jednakost, ideal koji je trebalo ostvariti nasilnim rušenjem kapitalističkog društva, što se nasilno pretvorilo u diktaturu vlasti nakon rušenja kapitalističkog društva. A kakav su teror i mučenja provodili komunisti, takva zvjerstva povijest još nije zabilježila.

„Politika komunističkih vlasti prema Crkvi, u Hrvatskoj rezultirala je mnogobojnim žrtvama među svećeništvom, a prijetila je opasnost i od unutar crkvenog raslojavanja koje je država tadašnja Jugoslavija, nastojala postići preko staleških svećeničkih udruženja, ali ih je Crkva na vrijeme prozrela i odbacila. Komunistički režim će iz ovog sukoba u početku procijeniti da je postignut uspjeh, no dugoročno će to biti njegov veliki neuspjeh jer nije shvatio koliko je čvrsta veza između većine hrvatskog naroda i Katoličke crkve“.¹

U drugom dijelu rada pokušali smo ukratko iznijeti glavna obilježja društveno-političkih i gospodarskih prilika u Južnoj Dalmaciji, točnije na Pelješcu, Korčuli i Lastovu potkraj 1943., 1944. i u 1945. godini. Pratimo događaje vezane za odlazak talijanske vojske s tih prostora i dolazak Nijemaca. Opisujući teror njemačke vojske nad nedužnim stanovništvom Pelješca i zbjegove civilnog stanovništva iz Pelješca i Korčule za Italiju i Egipat, opisujemo i svu radost stanovnika otoka Lastova koji su se nakon dva desetljeća okupacije Italije oslobodili i konačno združili sa svojim hrvatskim narodom. Vidimo koju su ulogu odigrali organi narodne vlasti na oslobođenom teritoriju. Stanovništvo se regrutira u partizanske odrede, ako se dobrovoljno ne jave, silom ih odvođe njemački okupator, također odvođa aktivno stanovništvo ovih područja u svoju vojsku i na javne radove. Zbog manjka stanovništva zemlja se ne obrađuje, te nema hrane za one koji su ostali na svojim ognjištima. Narod gladuje i umire. Određeni svećenici aktivno pomažu Narodnooslobodilački pokret na Korčuli. Kako se bliži kraj rata komunisti sve više provode teror u narodu. Pune se zatvori, muče se i likvidiraju nedužni ljudi. Umjesto slobode dolaze progoni, zatvaranja i smrt.

Treći dio rada je posvećen dvojici svećenika s otoka Korčule koji su podnijeli mučeništvo za vjeru i svoj narod, don Antunu Bačiću koji je podnio torturu i okrutnu smrt i don Romanu Jeričeviću uzniku Titovih zatvora u nekadašnjoj Jugoslaviji. Njihove priče najbolje nam govore o količini mržnje komunističkih vlastodržaca protiv svećenika, onih koji su drugačije mislili.

U zadnjem poglavlju ovoga rada govorimo isključivo o presudama i zapljeni imovine don Antuna Bačića i don Romana Jeričevića te o nastojanju ondašnjih organa bivše države da

¹ M. Ćosić, *Prijepor Crkve i komunizma*, Dominović, Zagreb, 2018., 14.

se sva pokretna i nepokretna imovine popiše i zaplijeni putem Zakona o konfiskaciji imovine u korist države. Uključujemo i prijepis Rješenja o konfiskaciji imovine don Antuna Bačića, kao i Presudu Vojnog suda za Oblast Dalmacije, protiv okrivljenog don Romana Jeričevića.

Ova dva svećenika zasigurno su podnijeli svoje mučeništvo u ovozemaljskom životu. Ali njihov život posvećen Bogu i bratu čovjeku itekako je svjedočanstvo kršćanske vjere, kreposti i istine koja nas usmjerava u jedinome cilju sjedinjenju s Otkupiteljem.

1. O KOMUNISTIČKIM ZLOČINIMA U HRVATSKOJ

1.1. Samovoljne odluke nove vlasti

Partizansko-komunistički režim sa svojom ideologijom pravde i slobode, koji se temeljio na federalizmu sovjetskog tipa, na ideologiji socijalističkog jugoslavenstva odnio je u smrt nebrojene nevine žrtve.

Tijekom Drugog svjetskog rata, Komunistička partija Hrvatske i partizanski pokret izričito su tvrdili da im je strano nasilje i nezakonitost. U poslijeratnoj Jugoslaviji u čijoj je tvorevini bila i Hrvatska, komunističke vlasti iskazuju iste stavove. Nasuprot tome, mnogobrojni događaji opisani u dokumentima prikazuju znatno drugačije stanje. U nakani da se riješi nepoželjnih suparnika u borbi za vlast još tijekom, a posebice potkraj rata i u neposrednom poraću KPH služila se radom posebnih službi i jedinica Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda. Veoma je važna dokumentacija nastala pri radu postrojbi NOV i PO Hrvatske i organa unutarnjih poslova, posebice Odjela za zaštitu naroda, OZN-a i Korpusa narodne obrane Jugoslavije, KNOJ, jer su oni pri organizaciji i izvođenju represije i zločina imali presudnu ulogu.

OZN-a je osnovana 13. svibnja 1944. po zapovijedi vrhovnog zapovjednika NOV i PO Jugoslavije Josipa Broza Tita. Zadatak OZN-e bio je politička i protuobavještajna služba na okupiranom teritoriju Jugoslavije i u inozemstvu, te protuobavještajna služba na oslobođenom teritoriju i u vojsci.

KNOJ je osnovan 15. kolovoza 1944. s osnovnom zadaćom osiguranja pozadine NOV i održavanje reda na oslobođenoj teritoriji, te likvidacija četničkih, ustaških i drugih antinarodnih bandi. On je bio neposredno podčinjen vrhovnom zapovjedniku NOV i PO Jugoslavije koji je zapovijedao preko načelnika OZN-e.

Unatoč zapovijedi Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije od 6. prosinca 1944. godine da se sa zarobljenicima ima postupati po međunarodnom pravu, brojni dokumenti potvrđuju da se ubijanje ratnih zarobljenika potkraj i neposredno nakon Drugog svjetskog rata bilo sasvim uobičajeno i nekažnjavano. Masovne likvidacije neprijatelja u 1944. i 1945. izvođene su na temelju prethodnih odluka najužeg partizanskog / partijskog vodstva. Zanimljivo je da je potkraj studenoga 1944. OZN-a dana „direktiva po kojoj oni više nemaju ovlaštenje da vrše

likvidaciju bez suda, osim naročitih izuzetaka“, a većina dokumenata svjedoči da najmasovnije likvidacije izvode upravo pripadnici OZN-e poslije toga datuma.²

Naredbodavci i izvršitelji su nastojali provesti likvidacije „konspirativno“. Ubijanje bez suđenja i utvrđivanja individualne krivnje, nerijetko se izvodi na neprimjeren i okrutan način, ponekad uz sadističko izživljavanje nad žrtvama.

„U početku rata partizansko pravosuđe je djelovalo na revolucionaran način bez ustaljenih oblika. Nije bilo jedinstvenih propisa o organizaciji vojnih sudova, njihovoj nadležnosti i djelatnosti.“³

„Dok NOO-i / narodnooslobodilački odbori / još nisu bili organi vlasti nego organi NOB-a, sudilo se obično na masovnim sastancima. Takav postupak u rješavanju sporova potrajao je sve dok ZAVNOH nije izdao svoje prvo *Uputstvo o postupku narodnih sudova narodnooslobodilačkih odbora*. Na osnovu tog Uputstva i *Uputstva o postupku narodnih sudova* koje je potkraj 1943. izdao AVNOJ, stvaraju se posebne ustanove općinskih, kotarskih, okružnih i oblasnih narodnih sudova u okviru NOO-a. Treće zasjedanje ZAVNOH-a donijelo je *Deklaraciju o osnovnim pravima naroda i građana demokratske Hrvatske*, koja u desetoj točki kaže: „Nitko ne može biti suđen bez prethodnog postupka.“⁴

„I za sudove narodnih odbora bilo je karakteristično da su sve do 30. lipnja 1944. godine djelovali *ad hoc*, od slučaja do slučaja. Ovi sudovi nisu bili ograničeni samo na prosuđivanje krivičnih djela. Nadležnost im je bila kudikamo šira. Oni su rješavali i izvan krivične stvari, za krivična djela manje težine, to jest za takva krivična djela gdje je kazna smrti bila isključena, donosile su se samo kazne prisilnog rada. Kazna zatvora u pravilu nije postojala.“⁵

O većini presuda, osobito onih na smrt, koje su donijeli vojni sudovima pri partizanskim postrojbama, malo je sačuvanih dokumenata i podataka. Iz tih, vidljivo je da su prečesto izricane smrtne presude za koje nije bilo pravog razloga. Iako je Uredba o vojnim sudovima značila napredak u vojnom sudjelovanju, i dalje je pri izvođenju presuda dolazilo do kršenja osnovnih pravnih načela kao i ranije, do samovolje pojedinaca.

Pokazalo se da novoj vlasti i organima koji su imali zadaću registrirati ratne zločine, tragati za počiniteljima i prikupljati dokazni materijal i nije bilo potpuno jasno što je ratni

² M. Artuković, *Partizanska i komunistička represija i zločini u Hrvatskoj 1944.-1946.*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2009., 16-17

³ M. Artuković, *Partizanska i komunistička represija i zločini u Hrvatskoj 1944.-1946.*, 17-18.

⁴ D. Bilandžić, *Komunistički pokret i socijalistička revolucija u Hrvatskoj*, Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, 1969., 290-291

⁵ M. Ćurin, *Biokovo u narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji 1941.-1945.*, Institut za historiju radničkog pokreta Dalmacije, Split, 1983., 787.

zločin. Protivnici nove vlasti uklanjaju se po kratkom postupku ili su suđeni na sudskim procesima. Osim ratnih zločinaca ubijaju se ili uhićuju i osuđuju politički protivnici, stvarni ili pretpostavljeni, na temelju paušalnih optužbi.

Neprijatelje ili pretpostavljene neprijatelje trebalo je likvidirati fizički, materijalno i politički. Masovno protjerivanje, upućivanje u logore i razvlašćivanje pripadnika narodnih skupina u manjoj je mjeri osveta za njihovo priklanjanje, stvarno ili pretpostavljeno nacionalističkoj ideologiji.

„Nakana je novih komunističkih vlasti očito bila gospodarski uništiti sve društvene slojeve koje je smatrala glavnim neprijateljima novog društvenog poretka. Komunistička partija negirala je građanske i političke slobode, privatno vlasništvo, slobodno tržište, te potiskivala tradicionalne vrijednosti poput religije i nacionalne baštine. Svi oni koji to nisu shvatili na vrijeme, progonjeni su politički i sudski.“⁶

Komunistički obračun sa stvarnim i pretpostavljenim protivnicima bez razlike, bilo institucionalan ili izvaninstitucionalan, tijekom rata ili u poraću, bio je masovan i nemilosrdan.

Svi oni koji su represiju i zločine provodili nisu nikada odgovarali pred sudskim organima. Znamo da je zločin uvijek zločin i da nikada ne zastarijeva. Sva ova zbivanja na hrvatskom tlu za vrijeme Drugoga svjetskog rata i poraća svjedoče da su se masovna represija i zločini provodili planski i sustavno, nekad preko institucija, ali još više van institucija, po zapovijedima najviših partijskih, vojnih i državnih vlasti.

1.2. Katolička crkva u Hrvatskoj u raljama komunizma

Nijedna epoha ratova i stradanja ne može se mjeriti sa intenzitetom terora komunističkog totalitarizma. Ta njegova masovnost, trajanje i posljedice koje su upakirane u velike parole jednakosti i bratstva u kojem će svi ljudi biti jednaki, bez privatnog vlasništva i nepravdi došla je do svih kontinenata. Umjesto da donosi jednakost i pravdu za sobom donosi teror i smrt.

"Zašto je komunizam reproducirao toliko nasilje? Zbog jednostavnog razloga: težio je ostati vječno na vlasti te stoga uništiti svaki, pa i najmanji oblik otpora. Ubijanje neistomišljenika, nevinih i uglednih ljudi, ali i samih komunista imalo je za cilj ustoličenje

⁶ M. Artuković, *Partizanska i komunistička represija i zločini u Hrvatskoj 1944.-1946.*, 19.

apsolutnog straha. Strah je postao pogonsko gorivo toga izopačenog sustava, svi su se bojali, svi su bili sumnjivi. Neprestanim terorom i uhićenjima stvoreno je ozračje straha i latentne krivnje, kod svih slojeva društva potičući osjećaje beznada, bespomoćnosti i izgubljenosti."⁷

Moramo reći, da sukob između Katoličke crkve u Hrvata i komunizma nije započeo uspostavljanjem komunističke Jugoslavije 1945., nego puno prije od samih početaka komunističkog pokreta u Hrvatskoj, crkva je upozoravala na opasnost od komunističkih ideja. "Tako su katolički biskupi s područja Kraljevine Jugoslavije upozorili na Biskupskoj konferenciji 1936. da je komunizam "užasna opasnost za vjeru i civilizaciju i da od njega na svaki način žele zaštititi svoje vjernike."⁸

Posebno je toga bio svjestan zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac, prvi čovjek Crkve u Hrvata, koji je sustavno i bez imalo ustručavanja upozoravao na opasnost od komunizma koje na kraju nije ni njega mimoišao i čija je žrtva osobno bio.

"Zašto su partizani i četnici ubijali biskupe i svećenike? Ne mogu drugačije odgovoriti na to pitanje nego teškom da su Katolička crkva i hrvatski narod bili osuđeni na nestajanje i na istrebljivanje.

Da bi se uništila Katolička crkva, trebalo je pobiti svećenike, biskupe, redovnike i redovnice, jer su oni bili učitelji, odgajatelji i duhovna snaga hrvatskog naroda. Dolaskom komunista 1945. godine, stotine svećenika morali su svući svoje reverende i zamijeniti ih robijaškim odijelom, a kalež i brevijar zamijeniti lopatom i krampom. Umjesto da evangeliziraju vjernike i narod vode Bogu, dobivaju zadatak od nove komunističke vlasti - izgrađivati socijalizam."⁹

Komunisti dolaskom na vlast žele se osloboditi svih protivnika, a to su ostaci oružanih snaga NDH-a, HSS-a i Katoličke crkve. Crkva im je najveći trn u oku i zato se komunisti služe političkim, ali i represivnim metodama. Oni se služe najpodlijim metodama represije, ubojstvima bez suđenja, smrtnim presudama, fizičkim napadima, zatvorskim kaznama. Mnogi su svećenici ubijani od strane partizana još tijekom Drugog svjetskog rata, a najveći broj je ubijen poslije rata. Najčešće su ubijani u smaknućima, vrlo rijetko su osuđeni na smrt sudskim presudama. Ubojicama svećenika nije se ni sudilo. Progon je ublažen tek nakon 1948. kada su zbog razlaza sa SSSR-om bili prinuđeni surađivati sa zapadom.¹⁰

Sam spomen na nevine žrtve, bez obzira tko ih je i gdje počinio, potiču nas na razmišljanje o tajni i smislu ljudskog života. Kakav je taj čovjek koji može učiniti takvo zlo?

⁷ M. Ćosić, *Prijepor Crkve i komunizma*, 15-16.

⁸ M. Ćosić, *Prijepor Crkve i komunizma*, 10.

⁹ A. Baković, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, Zagreb, 2007., VI.

¹⁰ M. Ćosić, *Prijepor Crkve i komunizma*, 12.

Ako prihvatimo činjenicu, a koja je istina da su nevine žrtve plod ljudskog grijeha, onda se pred nas postavlja logično pitanje, zašto čovjek za svoj grijeh okrivljuje druge ili ga traži na nekom drugom mjestu, a ne u njemu samom. Zašto nema hrabrosti pred samim sobom i pred svojom savješću, pred drugima, otkriti svoje pravo lice, pravu istinu? Upravo zato što je odbacio Boga, svjetlo istine.¹¹

Postoji jedan tekst koji najbolje objašnjava sva ubojstva vezana za svećenike i ostale posvećene osobe koje su partizani i poslijeratna vlast počinili za vrijeme rata i u poraću.

Iz zapisnika sa savjetovanja oblasnih političkih sekretara KP Hrvatske za Dalmaciju, 06.02.1945. stoji: "Popovi su nam neprijatelji. Katolička Crkva je pripremala i odgajala sve šta je ustaško i nezdravo u narodu. Pristupanje popova pojedinaca u Front je posljedica snaga masa. U borbi s njima moramo biti oprezni i vanjska hajka protiv njih nije oportuna. Vatikan je moćna snaga. Ali to nikako ne znači, da ćemo dozvoliti pomirljivost prema njima ili da ćemo u Fronti trpiti mir, jer to bi bilo rušenje jedinstva. Budno paziti svaki njihov korak i tražiti intervenciju Fronte. Neka sam narod, neka svaki naš čovjek raskrinkava i udara po njihovim smicalicama, neka ih tjera kad dođu da unašaju nemir i ruše jedinstvo."¹²

Stepinčevom osudom nije završila Kalvarija Katoličke crkve. Partija se svim silama oborila na učitelje, profesore, odgojitelje. Borba protiv religije postala je svakodnevna tema. Svaki dan su tiskani članci koji su prikazivali vjeru kao "opijum naroda", dok su dobrobiti marksizma za društvo bile promicane svim silama.¹³

Osim mučenika iz crkve treba napomenuti da su i vjernici katolici u velikom broju bili žrtve toga režima. I uvjereni katolik je trpio progonstvo. Jedne su ubijali, druge hvatali, a treće su maltretirali i otpuštali s posla. Vjernik je bio građanin drugog reda i nije uživao slobodu da dobije posao, da dobije stan ili priliku za školovanje. Iz takvih nesloboda i šikaniranja Hrvati sredinom 60-tih godina prošlog stoljeća kada strahovlada popušta u Jugoslaviji napuštaju svoja ognjišta i odlaze u tuđi svijet.

Ova politika komunističkih vlasti prema crkvi rezultirala je mnogobrojnim žrtvama među svećeništvom i redovništvom. Iz hrvatskog martirologija XX stoljeća koju je priredio Anto Baković govori se argumentirano o 663 mučenika Crkve u Hrvata. Ovaj nam broj govori kolika je bila mržnja komunističkog režima protiv Katoličke crkve na području bivše Jugoslavije. Nažalost i nakon 76 godina nakon završetka Drugog svjetskog rata Hrvatska još nema konkretnih brojeva stradalih svih svojih građana. Jer, kao što nam je poznato povijest

¹¹ F. Burmas, *Žrtve komunizma na Korčuli*, Hrvatsko žrtvoslovno društvo, Zagreb, 2015., 7.

¹² B. Matković, I. Pažanin, *Zločini i teror u Dalmaciji 1943. – 1948. počinjeni od pripadnika NOV, JA, OZN-e i UDB-e, Dokumenti*, 89-90.

¹³ J. Batelja, *Crna knjiga*, Postulatura bl. Alojzija Stepinca, Zagreb, 2000., XXXIV.

pišu pobjednici, a komunisti su popisali samo svoje žrtve stradale za vrijeme Drugog svjetskog rata, jer su samo one proglašene nevine, dok su druge žrtve proglašene krive. Tako zločini i zločinci nisu bili izjednačavani ni u krivnji, ni u odgovornosti. Do danas nitko nije odgovarao za komunističke zločine. A oni koji su bili naredbodavci i egzekutori odavno su već mrtvi. Tako da nisu priznali svoja zvjerstva, te nisu izrazili svoje žaljenje obiteljima žrtava. Žrtve zaslužuju sućut, razumijevanje i priznanje za svoje patnje. Na nama je katolicima u Hrvatskoj da na dostojan način sačuvamo uspomene na žrtve komunističkog režima, da ih konačno popišemo, uvrstimo u matice umrlih, obilježimo mjesto njihova stradavanja i da pomirimo u Bogu žrtvu i zločin. Bez pomirbe i oprosta ovaj narod neće moći radosno prigrliti križ svoga spasenja.

2. DRUŠTVENO-POLITIČKE I GOSPODARSKE PRILIKE NA PELJEŠCU, KORČULI I LASTOVU (1943. - 1945.)

2.1. Stanje na Pelješcu

Nakon kapitulacije Italije 8. rujna 1943. godine partizani se na Pelješcu organiziraju i popunjavaju svoje redove. Uspostavljaju vlast kroz Narodnooslobodilačke odbore i započinju s likvidiranjem pučanstva. Mnoštvo stanovništva ovoga poluotoka biva ubijeno samo pod sumnjom da su surađivali s okupatorom.

Nedugo nakon nešto više od mjesec dana slobode, na Pelješac dolaze postrojbe njemačke vojske kako bi preuzele vojni nadzor nad ovim područjem. Krenule su iz Stona 24. listopada 1943. godine. Partizanski odredi su im se suprotstavili i pretrpjeli su velike gubitke. U osvajanju Pelješca Nijemci ubijaju Pelješčane i uništavaju cijela sela. Pale kuće, ali i crkve. Preko 3000 civila bježi na Korčulu, a s njima i partizani. "Partizanima nije trebala velika promidžba kod naroda, da njemačka vojska koja kolje i pali sve što stigne budući da je svijet saznao za nemile događaje u navedenim selima."¹⁴

Njemački vojnici u svom napredovanju prema zapadu Pelješca odnose svu imovinu žitelja pojedinih mjesta u koja dolaze (stoku, perad i sve vrijedne predmete). Pljačkaju i pale trgovine, stanove. Iz napuštenih kuća nose sve zalihe namirnica, ulje, vino i stočnu hranu. U teškoj situaciji za Pelješčane vlastitim novcem stradalima su pomogli župnik u Trpnju don Spaso Korunić i don Niko Kalafatović-Milić, župnik u Orebiću. Osim navedenih siromašnom stanovništvu pomogli su i don Kosta Selak i gđa. Kate ud. Grbić rođena Muratović.¹⁵

Do ožujka 1944. godine partizanske snage se oporavljaju i popunjavaju svoje redove te se organiziraju na ponovno djelovanje protiv neprijatelja na Pelješcu. "Partizani se kreću po pelješkim selima i šumi od Dingača do Pijavičina i Kune, osim Orebića. Po selima šalju pozive muškarcima za njihovo uključivanje u jedinice NOV Jugoslavije, ako se dobrovoljno ne jave "silom ih odvlače."¹⁶

Te 1944. godine stanovništvo se još nije bilo oporavilo od strahota ali i gladi kada su partizani ponovo počeli sa uhićenjima i strijeljanjima nedužnih Pelješčana, kako je jednostavno bilo partizanima Pelješca, ali i inače, nekoga okarakterizirati izdajicom ili

¹⁴ F. Mirošević, *Dubrovački kotar u NDH*, Udruženje antifašista Dubrovnik, Dubrovnik 2016., 261.

¹⁵ F. Mirošević, *Dubrovački kotar u NDH*, 262.

¹⁶ F. Mirošević, *Dubrovački kotar u NDH*, 302.

zločincem. Uhitili su nekoliko "izdajica", da bi na kraju zadržali i ubili jednog čovjeka. Ali trebalo je sve nazvati izdajicama. I to "opravdano" jer kako bi ih inače uhitili ako nisu izdajice?"¹⁷

"Iz jednog izvještaja Okružnog komiteta KPH za Dubrovnik vidimo kakvo je bilo političko stanje u pojedinim naseljima na poluotoku Pelješcu u srpnju mjesecu 1944. godine. U većini mjesta politička svijest naroda nije na visini, moral je nikakav, klerikalci uživaju lijepi ugled, narod nije raspoložen prema narodnooslobodilačkom pokretu."¹⁸ I zbog ovakvog stanja partizani pripisuju lažne optužbe, uhićuju, ubijaju nedužne. Sve su takve optužbe služile samo za zastrašivanje stanovništva, za prisilno tjeranje u redove partizana. A ubojstvo u pokušaju bijega inače je općepoznati način prikazivanja i obrazloženja brojnih partizanskih ubojstava – likvidacija.

Sredinom rujna 1944. godine kopnene jedinice NOV Jugoslavije, a uz pomoć savezničke avijacije i partizana s Visa počele su vojne akcije za oslobađanje cijelog poluotoka Pelješca krajem rujna iste godine. Raseljenost stanovnika na poluotoku odrazila se je i na društveno politički, a još više na gospodarski život ovog područja. Kako je dosta Pelješčana otišlo u zbjegove, Nijemci su deportirali sposobno muško stanovništvo, te je jedan dio pučanstva bio u jedinicama NOV-e Jugoslavije, poljoprivreda je paralizirana. Stanovništvo koje je ostalo trpjelo je glad, ali i otimačinu od okupatorske vojske, ali i od oslobodilačke vojske. Mnogo ljudi većinom starijih umire od gladi. Nakon oslobođenja Pelješca od Nijemaca i ustaša, NOV nastavlja sa uhićenjima i likvidacijama nedužnog stanovništva.

2.2. Korčula

Odlazak talijanske vojske s otoka Korčule dočekan je sa velikim olakšanjem i još većim oduševljenjem. Sloboda je bila kratkog daha. Partizani su odmah proveli mobilizaciju ljudi od 18 do 35 godina. "U cijelom kotaru strijeljano je 17 špijuna, ali to nije bio konačan podatak. Mnogi su mobilizirani preko volje, a bilo je dezertera. U danima kapitulacije Italije došla je do punog izražaja vlast narodnooslobodilačkih odbora na otoku."¹⁹

Nakon kapitulacije Italije partizani su zatvorili sve trgovine i popisali robu u njima. Neku robu su blokirali jer je trebala poslužiti NOV-i, a ostalu robu su prodavali za bonove.

¹⁷ J. Radica, *Sve naše Dakse*, Matica Hrvatske Dubrovnik, Dubrovnik, 2003., 120.

¹⁸ J. Radica, *Sve naše Dakse*, 133.

¹⁹ M. Ćurin, *Korčula u revolucionarnom radničkom pokretu, narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji 1919-1945.*, Institut za historiju radničkog pokreta Dalmacije, Split, 1989., 529.

"Gospodarski-financijski odsjek kotarskog NOO Korčula u studenom je prikupio 5.387 kg suhih smokava, 10155 kg rogača, 229 hl vina i 974 l rakije. Dio te hrane već je bio predan NOV-i, a dio se nalazio u magazinima. U isto vrijeme sakupljeno je 145.196 talijanskih lira i 1.682,940 kn."²⁰

Dolazak njemačke vojske na otok u listopadu 1943. godine među stanovništvom ponovo unosi strah, nemir i bijeg sa svojih ognjišta. Na otok dolazi oko 3000 Pelješčana koji pričajući o masakru njemačkih vojnika nad nedužnim stanovništvom unose još dodatni strah i nemir, tako da i ovdašnje stanovništvo bježi iz svojih domova prema Blatu i Veloj Luci na zapadu otoka. Organi narodne vlasti su raspušteni, a partizani su se razbježali na sve strane, u šumu, na Lastovo ili na Vis. Stanovništvo ovog otoka ostavljeno je na milost i nemilost njemačkog vojnika. Okupator na otoku nije ubijao ili palio kao na Pelješcu. "U 1944. godini 16. ožujka njemačke snage blokiraju sva mjesta na otoku, pozivaju muškarce od 13-60 godina i onda ih odvođe van otoka na prisilne radove i u njihovu vojsku. S Korčule su povelili oko 1300 ljudi, a na otoku su zadržali oko 1000 ljudi na prisilnoj gradnji bunkera pri čemu su angažirali i mnogo žena od 16 do 40 godina života."²¹

Napad na Korčulu izvršile su partizanske snage iz Visa, Lastova i Hvara i u borbama koje su vođene od 22.-24. travnja 1944. godine oslobođen je zapadni dio otoka, Vela Luka, Blato, Smokvica i Čara. U tom razdoblju više od 2000 osoba napušta Korčulu i preko Visa i Baria odlaze u zbjeg u Egipat. Na otoku je u to doba bila završena žetva i žito bunkerirano. Zbog nedostatka radne snage nije bila blagovremeno obavljena berba grožđa, a od kiša mnogo je smokava propalo. Urod maslina je bio srednje dobar. Prema predratnom stanju stočnog fonda kraj rata na Korčuli je zatekao 50% ovaca i koza, 30% tovarne stoke i samo 10% svinja."²²

Ipak uz svu navedenu brigu za svoje pučanstvo NOO na Korčuli nisu mogli spriječiti smrt većinom starijih osoba zbog gladi. „Moramo napomenuti da su i ondašnji svećenici sa otoka Korčule pomagali NOP kako u samom gradu (don Pero Kalogjera, don Božo Depolo, dominikanac Bernardo Maroević i fra Vjenceslav Bandera s Badije)"²³, tako i po selima otoka (don Ivo Mihovilović, zbog njegova aktivnog rada u Korčulanskom odredu Nijemci pale župnu kuću u Smokvici u kojoj su izgorjele sve matice i vrijedni dokumenti ovoga mjesta). Teror nad nedužnim Korčulanima od strane partizana nastavlja se i još više produbljuje i

²⁰ M. Ćurin, *Korčula u revolucionarnom radničkom pokretu*, 531.

²¹ M. Ćurin, *Korčula u revolucionarnom radničkom pokretu*, 532.

²² M. Ćurin, *Korčula u revolucionarnom radničkom pokretu*, 533.

²³ Z. Letica, *Sjećanje jedne generacije*, Gradski odbor udruženja boraca NOR-a Korčula, Korčula, 1990., 598-599.

nakon oslobođenja Korčule od Nijemaca krajem 1944. godine. Ukupno je 85 otočana likvidirano bez suda i presude i bez ičim dokazane krivnje.

2.3. Lastovo

Kapitulacija Italije za ovaj mali otok bio je iznimno važan povijesni događaj za hrvatski živalj koji je živio na ovom otoku.

"Okolo 20 sati prenio se glas da je Italija zatražila primirje. U 20.30 okupilo se mnogo više svijeta nego obično u želji da čuje radio vijesti. Radio aparat je župnikov, don Romana Jeričevića. Nakon govora Badoglia neki traže da se oglase zvona. Župnik je protivan. Ima vrlo mnogo veselih lica, a tužni smo jedino mi, Talijani.

Izgubljeni rat, poraženi. Kako bole ove riječi koje izgovaramo mi sami sebi daleko od domovine."²⁴

Lastovci nisu mogli doći k sebi da su konačno slobodni i da se nakon 1921. godine mogu zagrliti sa svojom hrvatskom braćom. Da mogu pjevati svoje pjesme i govoriti svojim hrvatskim jezikom. I napokon talijanska kapitulantska vojska odlazi 10. rujna sa otoka.

"Župnik don Romano navodi u svojoj knjizi da je zbog straha od anarhije koja bi mogla nastati zbog bezvlađa nakon odlaska talijanske vojske samoinicijativno pozvao starješine rajona i s njima oformio nekakvu općinsku vlast čiji je sastav priopćio stanovništvu, na nedjeljnoj misi."²⁵

Na Lastovu su se iskrcali partizani i razoružali talijansku vojsku. Sve je u svojim rukama držala vojna komanda. A život na tom otoku i položaj njegovih stanovnika, njihova politička i druga orijentacija bili su takvi da je i odnos partizana trebao odgovarati tim prilikama. Ipak, Lastovo je nakon odlaska Talijana postao poligon za likvidaciju ne samo otočana, već drugih osoba iz Dubrovačkog područja kao i okolnih otoka. "Jedan od prvih žrtava partizanske jugokomunističke vlasti na Lastovu sa šireg Dubrovačkog područja bio je don. Nikola Fantela, svećenik koji je rođen 1880. u Lastovu, s prebivalištem u Dubrovniku, viši vojni svećenik u mirovini. Dugo je godina bio djelatni vojni svećenik u vojsci bivše Jugoslavije, u raznim vojnim centrima u službi, a za vrijeme NDH vojni je dušobrižnik u činu domobranskog nadsatnika u hrvatskim oružanim snagama. Umirovljen je 13. travnja 1942.

²⁴ Iz dnevnika *Ferdinanda Previtalija, kancelara lastovske preture (suda)*, u: "La Rivista Dalmatica" vol. LIX, n. 2, aprile-giugno, Associazione Nazionale Dalmata, Roma, 1988.

²⁵ A. Jurica, *Lastovo*, Lastovo, 2010., 51.

godine i nastavio je živjeti u Dubrovniku. Nakon kapitulacije Italije don Nikola se našao na Lastovu. Može se zamisliti kako je on doživio taj povratak u svoje rodno mjesto iz kojeg je kao mladić morao otići pred Talijanima nakon talijanske aneksije otoka Lastova po završetku Prvog svjetskog rata. Partizani su ga uhvatili na Lastovu, zlostavljali ga i 7. veljače 1944. odveli na more ribarskim leutom. Nestao je. Ubili su ga utapanjem u moru. Tako je i toliko išao glas prema pričanju puka i ponekim sjećanjima. Nije bilo nikakvih službenih obavijesti za javnost. U crkvenoj matici župe Lastovo nije zabilježen dan smrti don Nika Fantele iz onog vremena."²⁶

Međutim, što je najznačajnije stanovništvu Lastova ostalo je u živom sjećanju da su ga iz partizanske Komande mjesta pozvali 6. veljače 1944., da se javi u kasarnu na informativni razgovor, pa su ga, kad je došao u poslijepodnevnim satima "uhitili", a potom odveli u tamnicu gdje je bio premlaćen. Pripremalo se da ga likvidiraju pripadnici malobrojnog Lastovskog partizanskog odreda i da ga zakopaju u polju sv. Barbare. Vodeći računa o opasnosti da ne dođu u sukob s mještanima Lastova, koji su don Nika cijenili, jer nije bilo razloga da o njemu drugačije misle, iskorištena je okolnost da se je na Lastovu našao patrolni čamac PČ-62 "Ivo", kojega su popravljali od pretrpljenih oštećenja za buduće akcije; prebacili su don Nika Fantelu, onako nemoćnog i iznemoglog od fizičkog zlostavljanja, na mazgi obitelji Očun do uvale sv. Mihovila i predali posadi tog broda s nalogom za likvidaciju."²⁷

Iz pouzdanih izvora doznajemo da su don Nika jugokomunisti utopili u moru 7. na 8. veljače 1944. vezavši mu kamen oko vrata. U svim pisanim ispravama ne spominje se da je don Nikola ubijen kao narodni neprijatelj, a imao je 64 godine.

Zalihe hrane na otoku krajem 1943. do proljeća 1944. godine potpuno su presahle. Glad je naviše uzrokovalo njemačko okruženje oko otoka. A partizani su za ovakvo stanje optuživali trgovce i klerofašiste. Govoreći da su oni skrivali hranu i prisvajali narodnu imovinu. Krađe osnovnih živežnih namirnica oštro su se kažnjavale smrću, strijeljanjem.

Da bi partizanske jedinice ojačale na Lastovu se u travnju mjesecu 1944. proglašava opća mobilizacija. Oko 200 odraslih Lastovčana suznih očiju krenulo je na Vis. Polja koja su 1943. bila pod kulturom, u nedostatku radne snage, koja je bila mobilizirana 1944. godine velikim su dijelom ostala neobrađena. Javljuju se poteškoće i u jematvi i u preradi maslina. Godinu 1944. Lastovčani će pamtili kao godinu gladi, ali kao godinu ratnih strahota, smrti najbližih, nedužnih ljudi. "Lastovo je na kraju rata moglo biti sretno što nije doživjelo njemačku okupaciju, što im domovi nisu razrušeni i popaljeni. Ali, s druge strane mnogo je

²⁶ J. Radica, *Sve naše Dakse*, Matica Hrvatske Dubrovnik, Dubrovnik, 2003., 136-137.

²⁷ J. Radica, *Sve naše Dakse*, 139.

suznih očiju zbog gubitka najbližih. Lastovo se našlo bez zdravstvene zaštite. I pastoralna služba je bila okrnjena. Župnik don Romano Jeričević je izbjegao, nadbiskup Munzani zatočen u Lastovu od studenog 1944. do ožujka 1945., vratio se u Zadar, te je službu župnika privremeno obavljao don Marin Sangaleti – Rako, koji se padom Italije zatekao na otoku."²⁸

Partizani su u vremenu od 1943. do 1945. godine strijeljali osmoricu Lastovaca. Povratkom mladih ljudi iz rata mijenja se način razmišljanja i ponašanja. Prihvaćaju neoliberalni način življenja, koji je u suprotnosti tradicionalnom radu i življenju na otoku. Budućnost vide van otoka gdje se nadaju boljem životu.

²⁸ A. Jurica, *Lastovo*, 64.

3. ŽIVOT I DJELO KORČULANSKIH SVEĆENIKA DON ANTUNA BAČIĆA I DON ROMANA JERIČEVIĆA

3.1. Don Antun Bačić

Don Antun je rođen u Veloj Luci 22. kolovoza 1892. g. Osnovnu školu je završio u rodnom mjestu, a gimnaziju u Dubrovniku. Bogosloviju pohađa u Zadru, gdje je i zaređen za svećenika 8. travnja 1916.godine. Prva župa u Dubrovačkoj biskupiji bila je Pločice u Konavlima. Nakon četiri godine služenja u toj župi odlazi na novu službu u Žrnovo na otoku Korčuli kao kapelan i tu ostaje do 8. svibnja 1924.godine, kada je premješten u Blato, također na dužnost kapelana. Na toj župi ostaje nepune četiri godine i 1927.godine dolazi u Viganj na Pelješcu, za upravitelja župe, gdje ostaje punih 16 godina sve do rujna 1943., kada zbog vrlo nesigurnih ratnih okolnosti dolazi u Dubrovnik. Kako je bio bez stalne župe redovito je odlazio u Ston na ispomoć tamošnjem župniku. Krajem listopada 1944.godine, dolaskom partizana u Ston, bio je uhićen i odmah prebačen u Korčulu, a zatim u rodnu Velu Luku, gdje je 5. studenoga tragično završio svoj ovozemaljski život. U knjizi dr. Augustina Franića *Svećenici mučenici svjedoci komunističkog progona*, tiskanoj u Dubrovniku 1996. godine (u nakladi Društva hrvatskih katoličkih intelektualaca), na prvim stranicama, među trideset svećenika i bogoslova nalazi se njegova slika i kratka biografija, gdje između ostalog stoji, da je kao župnik u Vignju... „za sobom ostavio uspomenu dobrog župnika. Okupljao je mladost, osnovao tamburaški zbor, pomagao učenicima u svim školskim predmetima a u ratu u okviru svojih mogućnosti spašavao živote mnogih ljudi“. U Vignju su o njemu rekli: „žalostno je i neoprostivo, da je tako tragično završio naš don Antun, toliko zaslužan ne samo kao svećenik. Osobito je vrijedan njegov rad u organiziranju društvenog života. Nema kulturnih događaja, priredbe ili zabave, a da ne pomaže i ne sudjeluje sa svojim tamburaškim zborom, pjevačima ili dramskom grupom. Svi su ga voljeli, jer je uvijek bio s narodom, a u onom vremenu političkih borbi, obavljao je svoju građansku i nacionalnu dužnost. Rat je poremetio normalan život svima nama i političke suprotnosti i netrpeljivosti imale su kobne posljedice i za don Antu Bačića“.

Gdje god je don Antun službovao kao svećenik svugdje je osnivao i vodio tamburaške i pjevačke zborove. Župne kronike, pisana dokumentacija o njegovom radu, kao i živa sjećanja njegovih suvremenika čine izuzetno bogatu građu za biografiju don Antuna, u svakoj sredini gdje je službovao. U Kronici župe Žrnovo zapisano je „Na 1. januara 1920. godine

započeo je svoju službu u Žrnovu novoimenovani pomoćnik don Antun Bačić rodom iz Vele Luke. Na Veliki petak, prvi je put Žrnovska mladost pjevala preko ljubljenja križa i preko procesije „Puče moj“ po notama, a na Uskrs „Missa angelorum“. Za sve ovo ide zasluga župnog pomoćnika don A. Bačića, koji podučava mladost u pjevanju“. Poslije Uskrsa nastavlja radom u proširivanju repertoara, pa je već za Božić pjevao preko svetih misa prvi put ženski zbor „U sej vrime godišta“, kao i druge božićne pjesme, uz pratnju tamburaškog zbora od 11 tamburica društva „Jug“ iz Postrane. U blatskoj župnoj kronici zabilježeno je da je za blagdane Svete Vincence održan veliki koncert, koji je sutradan ponavljan. Organizator je upravo bio don Antun. U Viganj župu koja obuhvaća naselje Kučišće, Nakovan i Lovište don Antun dolazi 1927. godine. U toj Kronici piše slijedeće: U Viganj je don Antun Bačić došao iz Blata za upravitelja župe. Lijepo je dočekan i primljen od strane Vignjana i Kučičtana. Darovit za glazbu, uočio je potrebu zbornog pjevanja i odmah se dao na posao. Okupljao je mladež i poučavao ih glazbi. Novcem koji su darovali župljani, kupio je harmonij. Zatim je okupio i tamburaški zbor, što je veoma edukativno djelovalo.“ U Vignju je nadarenog mladića naučio svirati na harmoniju, koji je kasnije bio orguljaš. Osnivao je dramske i recitatorske sekcije. U svoju pastirsku dužnost unio je brigu za starce i nemoćne koje je redovito posjećivao i pomagao. Posvetio se je i školovanju mladih. Pripremao je djecu i mladež po školskim programima za izvanredno polaganje ispita, budući da u Vignju nije bilo odgovarajuće škole. Bio je uspješan pčelar i odgojio je nekoliko pčelara, te uveo praksu pčelarenja u svom okrugu što je donosilo i materijalnu korist.

Nije slučajno što je don Antun bio svestrani društveni djelatnik. Potječe iz obitelji iz koje su pojedinci bili aktivni u provjetnom, kulturnom i umjetničkom životu Vele Luke s vidljivim i priznatim uspjesima.²⁹

3.2. Don Romano Jeričević

Don Romano je rođen 13. siječnja 1913.godine u Korčuli, od oca Antuna i majke Jakice r. Sardelić iz Blata. Nakon Rapalskog ugovora obitelj seli u Zadar, 1920. godine. U Zadru, u Nadbiskupskom sjemeništu završio je studij teologije i zaređen je za dijecezanskog svećenika 13. travnja 1936.godine.

²⁹ M. Oreb, *Don Antun Bačić i njegov kulturno umjetnički i prosvjetni rad*, u: S. Krasić (ur.) *Zbornik radova znanstvenog skupa "Otac Ambroz Bačić"*, HAZU, Zagreb, 2001., 120-126.

Nakon ređenja godinu dana je bio dušobrižnik u Černu, ali je istodobno predavao povijest i zemljopis u zadarskom sjemeništu. Kasnije je tri godine bio kapelan u gradskoj župi Sv. Šimuna, nastavio je predavati u Sjemeništu i još je bio knjižničar Sjemenišne knjižnice. Krajem 1940. godine, točnije u studenome, zadarski nadbiskup P. D. Munzani šalje don Romana na otok Lastovo za tamošnjeg župnika, župe sv. Kuzme i Damjana. Krajem 1942.godine započinje don Romano graditi zvonik uz župnu crkvu, jer dosadašnja crkva nije imala zvonik već preslicu sa tri zvona. Za nepunih devet mjeseci zvonik je završen, tako da je 2. kolovoza 1943.godine svih pet zvona po prvi puta zazvonilo iz novosagrađenog zvonika. Dobivši informaciju da će biti uhapšen od strane komunista, u noći 27. na 28. siječnja 1944. godine bježi s Lastova s jednim mladićem veslajući u čamcu da bi nakon 16 sati veslanja stigli na Korčulu. Kasnije iz Korčule odlazi u Zadar gdje se prijavljuje partizanskoj vlasti, a oni ga 22. prosinca 1944. godine prebacuju u dubrovački zatvor Karmen. U svibnju 1945. godine u tom zatvoru sanja da će biti osuđen na smrt, ali da će biti pomilovan. Pet godina provodi po raznim zatvorima, najviše u Staroj Gradiški. Nakon teških tortura, konačno je oslobođen 8. listopada 1949. godine kad je vraćen u Italiju. U Italiji djeluje deset godina u Venecijanskom patrijarhatu. U 1959. godini pristupa Salezijancima u Bellunu, gdje je i 1964. godine položio zavjete. Do smrti djeluje u mjestu Gardi, a umire 2. svibnja 2002. godine.³⁰

Don Romano je došavši u Lastovo želio ispuniti želju Lastovčana, ali i nalog nadbiskupa koji mu je rekao prije nego je došao na otok „Narod čezne da ima zvonik“. Obznanivši puku svoju namjeru, a vidjevši radost na njihovim licima, odgovorno i savjesno se prihvatio ovog teškog, ali i iznimno važnog sakralnog objekta. Nacrt je napravio osobno, pripremio je što treba pripremiti. Kamen je korišten sa samog otoka, dok je ostatak kvalitetnog kamena dopremljen iz susjedne Korčule, iz kamenoloma Vrnik. Zvonik bi trebao biti visok 30 metara, a na šiljku zvonika biti će kameni kip Marije Pomoćnice kršćana, na podnožju šiljka zvonika na četiri kuta biti će postavljeni kameni kipovi sv. Kuzme i Damijana, sv. Anastazije i sv. Vlaha. Don Romano sa svojim župljanima za devet mjeseci napornog rada završi ovu ljepoticu kako su je prozvali Lastovčani, a koji dominira mjestom i svojim stilom, izvedbom i bjelinom kamena zasigurno zaokružuje prekrasnu kamenu sliku cijelog mjesta Lastova.

Osmoga rujna 1943. kapitulirala je Italija. Lastovo do tada nije ni osjetilo posljedice rata. Ali u danima pada Italije ovaj otok je iskusio posljedice te tragedije. Partizani na otoku, a

³⁰ R. Jeričević, *Don Romano pripovijeda*, Bruno Fachin Editore, Trieste, 2000., 104.

nije ih bilo puno već su pohitali da preuzmu vlast. Tako da su pljačkali talijanske vojnike, odnoseći im sve do donjeg rublja.

Kada su se učvrstili na vlasti trebalo je pridobiti i ostali lastovski živalj. Tako su putem mitinga, plesa i ostalog ladanjskog života htjeli zavesti mlade, ali i ostale žitelje otoka. Pristigavši iz susjedne Korčule mladi skojevci pripadnici komunističke omladine vrijeđali su one koji su ulazili u crkvu na svetu misu. Ušavši u crkvu oskrvnuli su sveti prostor takvim ponašanjem da je bolje ne opisivati ga. Zato je don Romano morao progovoriti onim nazočnima koji su bili u crkvi na svetoj misi.³¹ „Pozvati sve nazočne i odsutne da se ne upuste na taj put koji će ih neizbježno zavesti u bezboštvo (ateizam) . Zaključih svoju vatrenu propovijed točno ovim riječima: „Ako bih ja, vaš župnik i vaš pastir, mučao zbog straha od lanaca smrti, vi biste gotovo imali pravo odreći se svete vjere. Ali, eto danas sam vam pokazao ispravni put, prezirući opasnost koja mi prijete. Budite ponosni na vašu svetu vjeru, kao do sada, pače, više nego do sada i branite je stisnutih zuba, spremni dati za nju svoj život, ako bi bilo potrebno. Budite sigurni da nećete biti sami jer ću vazda ići uz vas.

Toga dana skovala je komunistička partija slogan, koji će kasnije biti poticaj za osudu don Romana: „Cijelo je Lastovo jedna Peta fašistička kolona, a vođa te kolone je don Romano“.³²

Nakon kratke partizanske vlasti u prosincu 1943. godine, Nijemci se iskrcavaju na susjednu Korčulu. Strah je zavladao i na Lastovu, a partizanska komanda Lastova napušta otok i u panici bježi na Vis. Lastovci ostaju sami, napušteni od svijeta. Tih dana brigu za one što su ostali preuzima don Romano. Tako da je don Romano tih dana bio i župnik, načelnik, liječnik...i ostalo. Kako se Nijemci nisu iskrcali na otok vratili su se partizani i odmah počeli sastavljati „crne liste“ neprijatelja naroda. I kao što se moglo i pretpostaviti na tim listama je bilo i ime don Romana. Došli su po njega u župni dvor i odveli ga kako su rekli radi svjedočenja. To svjedočenje se trebalo održati na Visu. Ali don Romano je znao što to znači. U međuvremenu sav puk u Lastovu saznajući što se događa odlazi na molitvu u crkvu. Zbog velikog nevremena čamac se je vratio u luku Ubli i don Romana su pustili da se vrati u naselje Lastovo. Shvativši što se događa ne odlazi u župnu kuću već u kuću jednog Lastovca gdje ga domaćin sakriva. Istodobno se Lastovčani dogovaraju kako pomoći don Romanu i izvesti ga sa otoka. Pred zoru kada se nevrijeme smirilo zajedno sa jednim mladićem bježi u uvalu sa sjeverne strane otoka. Tu nalaze pripremljeni čamac i otiskuju se veslima prema Korčuli. Veslaju neprekidno 16 sati i stižu iscrpljeni i izmoreni pred grad Korčulu. Javlja se

³¹ R. Jeričević, *Don Romano pripovijeda*, 9-21.

³² R. Jeričević, *Don Romano pripovijeda*, 21-22.

njemačkoj komandi kako bi mogli dobiti propusnice. Dobivaju propusnice za Zadar i kreću na taj put koji je trajao 15 dana. Putovali su brodom, željeznicom, a jedan dio i pješice. Došavši u Zadar, razoreni grad koji je imao 53 bombardiranja, potražio je svoga nadbiskupa Munzania koji je bio smješten u jednoj baraki na groblju. A on mu je odredio da ide na službu u župu Černo gdje je već služio kao mladomisnik. Tu je ponovno imao susret sa partizanima, ali je sve prošlo dobro. Župna kuća je bila puna civila, prognanika iz razrušenog Zadra. Don Romano je bio nazočan u tim vremenima silnim umirućim koji su da bi preživjeli morali dolaziti do eksploziva koji je bio instaliran kao mine oko tog naselja, da bi mogli koristeći ga doći do riba i tako prehraniti sebe i svoju obitelj. I konačno nakon toliko žrtava i razaranja Nijemci i Talijani napustiše Zadar krajem listopada 1944. godine, a jugo-partizani su ušli u posve razoren i napušten grad. Tih dana u Zadar je stigao jedan radnik u električnu centralu sa Lastova. Između ostalih novosti koje je donio don Romanu sa otoka bila je i ta da je njegova majka odvedena na otočić sv. Andrija, nadomak Visa kao taokinja. Tamo je zajedno i sa ostalim ženama bila zatvorena u jednu štalu za koze, bez krova. Don Romano čuvši da je njegova majka zatočena zbog njega, odmah odluči da se preda u mjesnu komandu OZN-a u Zadru.³³ “U savjesti sam uvjeren da nisam počinio nikakvo zlo, no činite samnom što želite...jedino što mi je važno je da oslobodite moju majku, koja nema veze sa sukobom s vašom partijom.”³⁴

Don Romana uhićuju 18. prosinca 1944. godine. I tada počinjaju njegove muke i patnje, koje će trajati gotovo pet godina.

3.3. Zatočeništvo i sloboda don Romana Jeričevića

Nakon uhićenja prebacili su don Romana u Split. Iz Splita je odvezen na Vis u zapovjedništvo, koje ga je trebalo rasporediti u neku od mnogobrojnih zatvora. Konačno je smješten u zatvor Karmen u Dubrovniku. U ćeliji je bio sa još tridesetak zatvorenika, koji su svakodnevno bili mučeni fizičkom i psihičkom torturom. Bolna su to bila sjećanja na proživljene patnje. Don Romano bar malo pomaže u sv. ispovijedi onim zatvorenicima koji žele da se pred kraj svoga mučeničkog života pomire s Kristom i da nađu mir u srcu. I sam o

³³ R. Jeričević, *Don Romano pripovijeda*, 26-34.

³⁴ R. Jeričević, *Don Romano pripovijeda*, 35.

tome progovara: „Vjerujem da moje svećenstvo ima smisla...pa ako bi se bilo ograničilo samo na tu jednu jedinu ispovijed... Nema veće sreće nego vratiti mir duši u nevolji.“³⁵

Bilo je to vrijeme trpljenja i duševne patnje, vrijeme svakodnevnog umiranja i molitve za pokoj duše. S Božjom providnošću don Romano je uspio ishodovati da svakodnevno može služiti sv. misu. Međutim, ta povlastica je kratko trajala, nepunih tri mjeseca, kada je došao novi istražitelj. U to vrijeme don Romano biva sve više psihički maltretiran, jednom da ga zastraši neka partizanka uzvikuje „sad ću ubiti don Romana“ i misleći da je puška prazna nacilja don Romana povuče obarač, ali u tom trenutku brzom reakcijom upravitelja zatvora koji je pušku usmjerio u vis, metak je prošao iznad glave don Romana i zabio se u strop. On je ostao miran, nije se ni okrenuo da vidi koja je to djevojka pucala. Ovdje ćemo iznijeti jedan san don Romana kojega će on zamijetiti da je bio „proročki“.

„Našao sam se u Zadru na drugom katu Bogoslovije, skupa s još nekoliko kolega studenata, kad li uđe don Emerico Ceci, rodom s Lastova u ruci drži list...govori: Don Luigi Stefani...na smrt. Don Romano Jeričević...na smrt. Bilo je na smrt, ali Gospinom voljom promijenjena je na nekoliko godina. Drugu večer nastavljam sanjati i sada mi isti Emerico govori da ću biti pet godina u zatvoru, a deset u zavodu. I tako se san obistinio. Osuđen sam na smrt, smrtna kazna preinačena je u deset godina strogog zatvora. Kasnije je i ta odluka preinačena u pet godina. A što se tiče deset godina zavoda: Ustvari moja prva salezijanska kuća bila je Zavod „Agosti“ u Bellunou u kojoj sam proveo deset godina.“³⁶

„Kip Marije Pomoćnice, ja sam, prije dvije godine, postavio na vršak tornja-zvonika na Lastovu. Tako se prisjetih ljupkoga lika don Boska, oca i učitelja mladih i gotovo nesvjesno nađoh se klečeći na tlu te između ostalog rekoh; „Gospo Sveta, ako je tvoja odluka da ostanem na životu, ja ću se, čim to bude moguće, posvetiti Tebi u Salezijanskoj družbi.“³⁷ Don Bosko je taj koji je blagdan Marije Pomoćnice kršćana, to njezino štovanje raširio po čitavome svijetu, pa se upravo taj blagdan slavi kao Gospa don Boska.

Poslije oslobađajuće presude od smrti, Vrhovni sud Jugoslavenske armije osudio je don Romana na 10 godina strogog zatora. Njega šalju na izdržavanje kazne u Trogirski zatvor. Odvode ga brodom do Splita, brod se zaustavlja u Korčuli gdje nakon dugog vremena susreće svoju maku. Suze, ali i radost kod njihova susreta. Nastavlja putovanje prema Splitu. Iz Splita zatvorenici pješke odlaze za Trogir. U Trogiru je don Romano smješten u nekoj privatnoj vili zatvoren s još 3 fratra i 3 pravoslavna svećenika i 1 monaha. Tu se je provodilo

³⁵ R. Jeričević, *Don Romano pripovijeda*, 38.

³⁶ R. Jeričević, *Don Romano pripovijeda*, 44-45

³⁷ R. Jeričević, *Don Romano pripovijeda*, 51

ono pravo, prisno, iskreno bratstvo među svećenicima. I tu su se čuli pucnjevi, strijeljanje nije prestajalo dok se don Romano nalazio u tom zatvoru u Trogiru.

Kako se zakon promijenio strogi zatvor je sada zamijenjen sa prisilnim radom. Tako da don Romano odlazi u novu kaznionicu u Staru Gradišku. U prvo vrijeme život u ovom zatvoru i nije bio toliko strog. Postojala je sloboda kretanja unutar zatvora, primali su se i posjeti i paketi bez ograničenja, ponekad bi prikazivali i ratne filmove. Kulturno-umjetnički život je zaživio u ovoj kaznionici.

Također u krugu zatvora postojala je i crkva koja je postala župna crkva. Tako da su zatvorenici svećenici mogli slaviti svete mise u ranim jutarnjim satima. Ovakva sloboda kretanja i ostale aktivnosti unutar zatvora trajale su do prvih političkih izbora u Jugoslaviji 29. studenoga 1945.godine.

Nakon toga došlo je do promjene svega života unutar ustanove. Ukinuta je sloboda kretanja, prekinut je kulturno umjetnički rad, posljednja sv. misa za zatvorenike bila je na Novu godinu 1946. godine. Crkva je pretvorena u skladište, kasnije je srušena i na tom mjestu je sagrađena kino dvorana. Svećenici koji su izdržavali kaznu u tom zatvoru njih 12 morali su nedaleko od zatvora otkopati mrtva tjelesa Srba i Roma koje su ustaše pobili i zakapali u te masovne grobnice. Kakav užas, to je bio reći će don Romano: „Najteži Sveti tjedan u mom životu...Pravi križni put“.³⁸

„Partija je dobro iskoristila svoju propagandu u novinama i na radiju ... govoreći da grupa svećenika, morala je upoznati opakost ustaša, koje su oni poticali, svećenici, poslušnici Vatikana koji je prouzročio sve ratove.“³⁹

“Te tri godine jednoličnog i deprimirajućeg života uz svakodnevne političke govore političkog komesara u kojima je isticao da je bit prisilnog rada i života u ovoj kaznionici ne fizičko ubojstvo, već psihičko u kojemu će oni u kažnjenicima ubiti ljudsku osobnost. Ovakvu torturu mogla je izdržati samo ona osoba koja je imala toliko vjere i u svakodnevnoj je molitvi nalazila olakšanje i terapiju za svoje psihičko i fizičko zdravlje. Samo ona osoba kojoj je Bog bio u središtu njezina života izdržala je trpljenje i patnju u ovim kućama zla. „Vjerujem reći će don Romano: dok je to bio cijeli program „komunističkih gulaga“: ubiti ljudsku osobnost, tj. zaglupiti inteligenciju i razbiti volju, kako bi se pretvorilo kažnjениke u korisne državne strojeve, dok traje kazna, te ih učiniti nesposobnima da se odupru apsolutističkoj volji partije kad prestane kazna.“⁴⁰

³⁸ R. Jeričević, *Don Romano pripovijeda*, 69.

³⁹ R. Jeričević, *Don Romano pripovijeda*, 70.

⁴⁰ R. Jeričević, *Don Romano pripovijeda*, 72.

Da to je bilo teško razdoblje za sve zatvorenike u tadašnjoj Jugoslaviji. Toliko zla, nema kraja nabrajanju. Sva ta fizička iscrpljivanja, danonoćni teški rad, glad, hladnoća, vrućina, nije bilo ništa naspram psihičkog svakodnevnog zlostavljanja. Upravo su komunisti željeli ubiti u nama naše dostojanstvo svoje „ja“.

Zatočenim svećenicima bilo je još i gore jer im je bila oduzeta svaka mogućnost služenja svete mise i svako primanje sakramenata. Znali su oni vrlo dobro što je svećenicima najsvetije, i na takav način su mislili kako će se oni predati. Ali zaboravili su na svakodnevne molitve i svakodnevna izgaranja svećenika u vjeri za Krista jedinog osloboditelja od svakoga zla. I tu je ta veličina jakosti svećenstva naspram psihičke torture. Nakon 25. kolovoza 1945. godine iz Stare Gradište don Romana odvođe u Zagreb gdje ostaje deset dana u zatvoru. Poslije Zagreba prevezen je u Ljubljanu, a zatim u prisilni logor u Zalogu koji je bio udaljen 8 km od Ljubljane, gdje je radio na gradnji tvornice plastike. I konačno 8. listopada 1949. godine vlakom stiže do Gorice gdje prelazi preko granice i stiže u slobodnu Italiju.

I na kraju, upitat će don Romano samog sebe: „koji osjećaj si imao kad si se osjetio konačno slobodan? Nikakav. Stalna bijeda, stalni dodir sa smrću, stalna poniženja, stalno smatrani ne ljudima nego stvarima...dapače brojevima...duboko su proželi cijelo moje biće. U meni se stvorio određeni fatalizam, dijelom razarajući dijelom potrebni...zbog čega je...sve postalo normalno. Mjesecima nakon povratka na slobodu nisam bio sposoban promišljati što se u meni događalo, da li živa stvarnost, ili jedan od tolikih snova u dugim godinama trpljenja. Bio sam kao omamljen i imao gustu maglu u mozgu. Ali, malo pomalo i magla se počela razilaziti sve dok nije posve nestala i Božjom pomoći i presvete Djevice, konačno se uvjerih i da sam zaista čovjek, a ne više broj 595!“⁴¹

3.4. Mučeništvo i smrt don Antuna Bačića

Teško je povjerovati da čovjek može učiniti toliko zla istoj vrsti, drugom čovjeku, ostajući hladan, bez emocija i da se može nositi sa svojom savješću cijeli život. Nevjerojatno, ali istinito. To nam govori, mučeništvo i smrt don Antuna Bačića. Kao što smo već i rekli o don Antunu, on je u rujnu 1943.godine došao u Dubrovnik, te je redovito odlazio u Ston na ispomoć tamošnjem župniku. Krajem listopada 1944. godine dolaskom partizana u Ston bio je uhićen i odmah prebačen u Korčulu. „Don Antun je bio zatvoren u Korčuli kamo ga je

⁴¹ R. Jeričević, *Don Romano pripovijeda*, 102-103.

posjetio i vidio posljednji put brat Nikola Bačić. Vidjevši na bratu krvavu i isprljanu košulju, skinuo je sa sebe svoju košulju i dao je don Antunu. Zajedno s ostalim uhićenima odveden je kamionom u Blato i zatočen u prostorijama školskog podruma. Obitelj je preko poznanika pokušala spasiti život don Antunu, ali bezuspješno. Prema izjavi nećakinje don Antuna, Marice Kukica rođene Bačić, obitelj se za pomoć obratila i jednom od vodećih rukovoditelja partizanskog pokreta Marinu Cetiniću, koji je odgovorio da on o tome nema pojma. Kad je 1948. godine uhićen svećenikov brat Kuzma Bačić, isti Marin Cetinić ga je na ispitivanju upitao kako se zove. Čuvši ime i prezime zapitao ga je: „A što je tebi oni pop što smo ga ubili? Brat!“ Odgovorio je Kuzma Bačić, na što je Marin dodao: „A kad se vi Bačići mislite opametiti“.

Iz Blata je prebačen u Velu Luku, odakle su ga vezanog konopom vukli za barkom. Prema hvalisanju jednog od sudionika, ponekad bi ubrzali brzinu čamca te bi patnik potonuo. Kad bi procijenili da je na izmaku snaga smanjili bi brzinu i don Antun bi isplivao i teškom mukom pokušao što prije doći do zraka, uz teško disanje i hvatanje zraka što je izazivalo smijeh i zadovoljstvo mučitelja. Pristavši u Vranine, odveden je do jame gdje je prema pisanom svjedočenju jednog očevica, puška čak dva puta zatajila. Na to je don Antun rekao krvniku: „Vidiš li da mi je i Bog svjedok da sam nevin“. Ne zna se, je li puška treći put zapucala ili je don Antun živ bačen u jamu“.⁴²

Kroz mjesec studeni Mjesna crkva i Velolučani spominju se svih žrtava koje su partizani bacili u jame Vranina i Šibalove noge 1944. godine.

„Tako su Velolučani 28. studenog 2004. godine posjetili ova dva stratišta sa potomcima žrtava koje su bačene u ove jame, a rodnom su iz Konavala. Bio je ovo prvi posjet grobovima njihovih predaka jer do ove godine nisu znali gdje leže kosti nestalih očeva, braće, stričeva, sestara... Navečer u župnoj crkvi sv. Josipa otkrivena je ploča prigodom šezdesete obljetnice pogubljenja 4 svećenika među kojima je i Velolučanin don Antun Bačić, te svih žrtava stradalih u studenom 1944. godine na ovom dijelu našeg otoka. Uz mnoštvo župljana i gostiju iz Konavala služena je Sveta misa za pokoj njihovim dušama.“⁴³

Za potrebe Hrvatskog martirologija XX. stoljeća don Ilija Janjić šalje izvješće don A. Bakoviću o posljednjim danima don Antuna Bačića. Podatke je prikupio zahvaljujući Ambrozu Bačiću, sinovcu pok. don Anta Bačića.

„Čim su se pojavili partizani, tj. komunisti na poluotoku Pelješcu, odmah su uzeli na zub revnog i uzornog svećenika don Antuna Bačića. (...)vŽupnik u Vignju uzimao je u zaštitu

⁴² F. Burmas, *Žrtve komunizma na Korčuli*, 130.

⁴³ F. Burmas, *Žrtve komunizma na Korčuli*, 130.

Židove koji su se zatekli u Vignju, skrivajući se od Nijemaca. Početkom 1944. godine otišao je u Dubrovnik jer su na Pelješac došli partizani i prijetili mu da će ga likvidirati. Iz Dubrovnika je otišao u Blato na Korčuli i tamo su mu rođena braća rekla neka bježi što dalje jer će ga komunisti likvidirati. Nažalost, don Antun nije bježao, jer nije nikome ništa na žao učinio. Postao je župni pomoćnik u Stonu. Partizani su ga uhvatili i odveli u zatvor u Korčulu. Njegov brat Nikola koji ga je posjetio u zatvoru tvrdi da ga je vidio cijelog izmučenog, krvavog i izgubljenog. Košulja koju je imao na sebi bila je sva krvava i pokidana. Brat mu je dao svoju košulju. Iz zatvora je iz Korčule tajno, noću prebačen u školski podrum u Blato. Nedugo nakon Blata odveden je u noći u Velu Luku. Tu su ga svukli i ponovno tukli, potezali konopom i vukli od Bada u Veloj Luci do Vranina izvan Vele Luke, gdje se nalazi zloglasna jama. Tako su ga u groznim mukama, polumrtva 8. 11. 1944. godine doveli pred jamu, bacivši ga još živa u nju.⁴⁴

I Joško Radica, u knjizi *Sve naše Dakse* navodi o don Antunu Bačiću sljedeći tekst: „Don Antun Bačić je, prema Indeksu, ubijen 5. studenoga 1944. godine kako je bio rođen u Veloj Luci, to su njegovi mještani vrlo brzo imali neke podatke o njegovoj smrti i tu su vijest širili dalje. Tako se govorilo da su ga iz Korčule doveli u Velu Luku i da su ga svezanog vodili do jame na Vraninama. Vukli su ga konopom, tako da je često padao na kamenje i sav izranjen i iznemogao, molio je da ga ubiju i tako mu skrate muke. Pričalo se da je proživio i druga strahotna mučenja, da bi ga dovukli do jame i živog ga u jamu bacili.“⁴⁵

U dokumentima *Zločini i teror u Dalmaciji 1943.-1948. godine počinjeni od pripadnika NOV, JA, OZN-e i UDB-e na području Dubrovačko-neretvanske županije*, u popisu strijeljanih narodnih neprijatelja, kojeg Opunomoćstvo UDB-e za kotar Dubrovnik dostavlja Odjeljenju UDB-e za Dalmaciju u travnju 1948. godine pod rednim brojem 68. stoji: „Bačić don Ante pok. Nikole i majke pok. Jele Bosnić, rođen 22. VII. 1892. godine u Vela Luci, kotar Korčula, Hrvat, državljanin FNRJ, svećenik, neoženjen. Kao ustaša likvidiran je brzim postupkom 30. X. 1944.“⁴⁶

Kronika župe Vela Luka zabilježila je smrt svećenika don Antuna Bačića 10. studenog 1944. godine. O njegovoj smrti piše sljedeće: „U mjesecu studenom mjesni svećenik velečasni don A. Bačić, pošto je ovjenčan mučeništvom i bačen u jamu vratio je dušu Bogu. O smrti don Antuna Bačića dosad su pisali Milan Oreb, Nikola Bačić, Većeslav Magić i Joško Radica. Nikola Bačić i Većeslav Magić uvelike koriste podatke koje donosi u knjizi Joško

⁴⁴ A. Baković, *Hrvatski martirologij XX stoljeća*, 27.

⁴⁵ J. Radica, *Sve naše Dakse*, 345.

⁴⁶ B. Matković, I. Pažanin, *Zločini i teror u Dalmaciji, 1943.-1948. počinjeni od pripadnika NOV, JA, OZN-e i UDB-e*, 243.

Radica, ali i neke podatke koje Radica u knjizi ne navodi, a pritom te svoje nove tvrdnje ne potkrepljuju relevantnim izvorima već anonimnim svjedocima. Posebno se to očituje u članku Većeslava Magića koji uz nejasan izvor informacija donosi i netočne konstatacije o krivcima za Bačićevu smrt, ne spominje da je don Antuna Bačića osudio Vojni sud područja Dubrovnik. Magić nije konkretan ni u utvrđivanju žrtava bačenih u jamu Vranina, bez navođenja konkretnih izvora, preuveličava broj žrtava, od 70-tak do tristotine noćnih egzekucija. Radica je mnogo konkretniji.⁴⁷ Nikola Bačić i Joško Radica donose dvije potpuno različite verzije o putu do jame Vranine, a sam Vječeslav Magić donosi pak drugačije podatke od Nikole Bačića o mučenju don Antuna od Vele Luke do Vranina. Također, u četiri izvora dan ubojstva don Antuna je različit. U Dokumentima *Zločini i teror u Dalmaciji* autori navode dan smrti 30. X. 1944. godine. Iz priloga Joška Radice *Sve naše Dakse* stoji da je don Antun Bačić ubijen 5. XI. 1944. godine. U *Hrvatskom martirologiju XX stoljeća* autora don Ante Bakovića datum smrti don Antuna je 8. XI. 1944. godine. I na kraju u Kronici župe Vela Luka upisan je datum 10. XI. 1944. godine, kao dan smrti don Antuna Bačića. Zadatak je povjesničara i kroničara da konačno izvorno i dokumentirano utvrde okolnosti samog mučenja i smrti kao i datuma smrti don Antuna Bačića. Nadamo se da će to vrijedni Velolučani i učiniti i da će konačna istina rasvijetliti djela tame, jer to naš mučenik don Antun Bačić s pravom i zaslužuje.

⁴⁷ N. Borovina, *Vela Luka u 1944. godini*, u: *Luško libro*, 20, (2012.) 1, 65.

4. PRESUDE I ZAPLIJENA IMOVINE DON ANTUNA BAČIĆA I DON ROMANA JERIČEVIĆA

4.1. Spisi o konfiskaciji imovine don Antuna Bačića

Kotarski sud Blato na otoku Korčuli u svojoj arhivi imao je predmet spisa o konfiskaciji, tj. zapljeni kompletne imovine pok. don Antuna Bačića. On se danas čuva u Arhivskom sabirnom centru Korčula – Lastovo u Žrnovu, odjeljku Državnog arhiva iz Dubrovnika pod br. Kf 2/45. Postoje ukupno 36 spisa, pismena koja govore o događajima vezanim za pokretnu i nepokretnu imovinu koja se je trebale oduzeti pok. don Antunu Bačiću. Općinski NOO Orebić šalje dopis Vojnom sudu Oblasti VIII. udarnog korpusa dubrovačke komande da se pokrene postupak za konfiskaciju ukupne imovine don Antuna Bačića. Vojni sud spomenute oblasti 22. II. 1945. godine donosi Odluku u kojoj se don Antun Bačić proglašava narodnim neprijateljem. Određuje se da se konfiscira cjelokupna njegova pokretna i nepokretna imovina u korist Narodnooslobodilačkog Fronta. Konfiskaciju imovine treba provesti Kotarski NOO Pelješac – Mljet uz suradnju organa Komande Mjesta Pelješac-Mljet. Imovina njegove obitelji izuzeta je od konfiskacije, a koja je njegova, a koja imovina obitelji, odluku o tome donijeti će nadležni narodni sud mjesta prebivališta, odnosno mjesta, gdje se nalazi njegova imovina. Razlozi za donošenje ovakve odluke su slijedeći: „Don Antun Bačić je bio osuđen na kaznu smrti strijeljanjem, koja je bila izvršena, dok se konfiskacija nije provela, te u vezi toga ovaj sud donosi gornju odluku.“⁴⁸

Zanimljiv je odgovor Mjesnog Narodnog Odbora Vela Luka od 25. X. 1945.godine, a u svezi konfiskacije pokretne i nepokretne imovine don Antuna Bačića s kojim izvještavaju Kotarski narodni sud u Blatu. „Izvješćujemo Vas da prijavljeni na području ovog odbora nema nikakve pokretne i nepokretne imovine. Njegova pokretna imovina nalazila se je u Vignju gdje je i služio, pak neka se od Mjesnog odbora Orebić zatraži i ukoliko ima da se izvrši popis i procjena.“⁴⁹

Kotarski sud u Blatu na temelju traženja i Odluke Vojnog suda VIII. udarnog korpusa, dubrovačke komande i dopisa Mjesnog NO Vela Luka donio je rješenje: „Odustaje se od konfiskacije imovine sa područja Mjesnog NO Vela Luka vlasnosti don Antuna Bačić,

⁴⁸ Državni arhiv u Dubrovniku (DAD), Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo. Fond Kotarski sud u Blatu, Serija: Konfiskacije. Inventarski broj 9/46. Broj spisa 1.

⁴⁹ Državni arhiv u Dubrovniku (DAD), Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo. Fond Kotarski sud u Blatu, Serija: Konfiskacije. Inventarski broj 9/46. Broj spisa 4.

rođenog u Veloj Luci, a nastanjenog u Vignju, a to zbog pomanjkanja iste imovine na ovom području, iz razloga što spomenuti na području Mjesnog NO Vela Luka nema nikakve imovine, a njegova pokretna imovina nalazila se je u Vignju, gdje je bio u službi. Pošto na području Mjesnog NO Vela Luka nema imovine to se nije mogla ni provesti konfiskacija imovine na području ovog Kotarskog suda u Blatu izvještava Kotarski Narodni odbor Korčula u svezi rješenja podneska ovoga suda da navedeni don Antun Bačić nema nepokretne imovine na području Mjesnog NO Vela Luka. Međutim, Odjel unutrašnjih poslova kotara Korčule u svojem podnesku Kotarskom sudu u Blato predočava nove dokaze. „Učinjenim izvidima, proizlazi da optuženi don Antun Bačić ima nepokretne imovine na području toga suda i baš u Veloj Luci i to pripadajući dio nad imanjem kojega posjeduju njegova braća, pošto je utvrđeno, da oni to imanje uživaju i drže kao njihovo dok jednak dio ima i optuženi don Antun Bačić, prema tome treba izvršiti konfiskaciju po članu 28. istog Zakona”⁵⁰. Naslov se nije mogao bazirati na navode Mjesnog odbora u Veloj Luci, dok je naprotiv Naslov morao da se putem zemljišnika uvjeri, da li imenovani ima nepokretne imovine ili ne, što iz presude nije razvidno, da je to učinjeno, pak je radi toga presuda manjkava, ništetna i po zakonu neosnovana. Ukoliko se dokaže da u zemljišniku nije uključen, a dade se dokazati da ima nepokretne imovine koju drže njegova braća, to se imovina treba konfiscirati po zakonu o konfiskaciji i to za njegov zakoniti dio kojega drže kao svoju svojinu njegova braća. “U zakonu je naglašeno, da treba uvijek težiti, da se pronađe i imovina optuženih kod trećih lica, jer se pretpostavlja, da je optužena lica mogu otuđiti, radi toga, da ista ne bi došla pod udar zakona o konfiskacijama.”⁵¹

I zbog gore navedenih razloga, Odjel unutrašnjih poslova Kotara Korčula traži od Kotarskog suda da povede novi postupak i donese odluku o konfiskaciji nepokretne imovine, za dio koji pripada Don Antunu, a kojega drže i uživaju njegova braća u Veloj Luci. Sada Kotarski sud obnavlja postupak i pregledava osobni registar zemljišnika za Vela Luku i Blato, iz kojeg je vidljivo da je osuđenik uknjižen kao vlasnik i suvlasnik određenih katastarskih čestica u Veloj Luci i Blatu. Kotarski sud donosi rješenje 24. II. 1946. godine u kome se navodi da se ima „izvršiti konfiskacija nepokretne imovine uknjižene na ime osuđenika Bačić don Ante bivšeg župnika u Vignju“. U tu svrhu imenuje se sudski činovnik koji će na temelju zemljišnog izvadka sastaviti popis i procjenu istih nekretnina ukoliko osuđeniku pripadaju. Popis i procjenu izvršiti će na licu mjesta 28. II. 1946. godine. Treća lica imaju pravo isticati

⁵⁰ Državni arhiv u Dubrovniku (DAD), Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo. Fond Kotarski sud u Blatu, Serija: Konfiskacije. Inventarski broj 9/46. Broj spisa 5.

⁵¹ Državni arhiv u Dubrovniku (DAD), Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo. Fond Kotarski sud u Blatu, Serija: Konfiskacije. Inventarski broj 9/46. Broj spisa 9.

svoje pravne zahtjeve u pogledu konfiskovane imovine prigodom sprovođenja konfiskacije kao i prigodom izvršenja popisa, a najdalje u roku od 8 dana po sprovedenoj konfiskaciji.⁵² Iz zapisnika Kotarskog suda u Blatu vidljivo je da taj Sud donosi rješenje „kojim se konfiskuje idealni dio imovine koji pripada osuđenom od ostavštine njegovog pok. oca Bačić Jova Nikole pok. Ivana iz Vele Luke.“⁵³ Nadalje, Kotarski sud sada donosi sveobuhvatno rješenje u kojem se navode čestice zemlje koje su pripadale u vlasništvu pok. don Antuna Bačića i koje se konfisciraju kao i idealni dio imovine. One se kao takve brišu sa imena osuđenog don Antuna, te se uknjižuju na ime države, Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Uknjižba se provodi u zemljišniku toga suda. U obrazloženju stoji: „osuđeni je proglašen narodnim neprijateljem i određena je konfiskacija cjelokupne njegove pokretne i nepokretne imovine. Iz zemljišnika i izvida proizlazi da osuđenik, odnosno njegova zajednica posjeduje konfiskovane nekretnine na koje je isti uknjižen na idealne dijelove dok pokretnina nije bilo. Budući da osuđeni nema uže porodice koju je on bio dužan izdržavati, nije ništa oduzeto iz konfiskacije. Sa tih razloga doneseno je gornje rješenje“.⁵⁴

Oglasio se brat don Antuna Jovo Kuzma Bačić pok. Nikole sa prijedlogom tužbe koju je uputio Kotarskom sudu u Blatu, za odustajanjem od konfiskacije imovine uknjižene na njegovog brata don Antuna Bačića. On obrazlaže svoj prijedlog da njegov pokojni brat Antun dio očeva imanja nije nikada držao u svom stvarnom posjedu, već je to cjelokupno imanje bilo u trajnom neprekidnom posjedu ostale braće svećenika. Kako on cijelo to vrijeme punih 47 godina nije bio u posjedu nastupila je zastara njegovog uknjiženog prava vlasništva i to je pravo prešlo na braću koja su bila u posjedu sve ovo vrijeme. Nadalje, prigovara se da su oni kao braća, don Antuna izdržavali kada je on bio na školovanju. Za njegovo školovanje potrošeno je mnogo više, nego što vrijedi taj njegov dio. Kotarski sud u Blatu daje odgovor na tužbu navodeći slijedeće činjenice: „iz samog konteksta tužbe razabire se da bi tužitelji imali biti još i ostala braća osuđenika, pa fali njihova aktivna legitimacija. Ne odgovara istini da pok. don Antun Bačić nije bio u stvarnom posjedu nekretnina koje je on naslijedio od svog pok. oca. On se nije nikad bio odrekao svog dijela očinstva, a u posjedu se je zadržao na način, da je od braće primao dio prihoda i to sve do smrti.

⁵² Državni arhiv u Dubrovniku (DAD), Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo. Fond Kotarski sud u Blatu, Serija: Konfiskacije. Inventarski broj 9/46. Broj spisa 10.

⁵³ Državni arhiv u Dubrovniku (DAD), Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo. Fond Kotarski sud u Blatu, Serija: Konfiskacije. Inventarski broj 9/46. Broj spisa 15.

⁵⁴ Državni arhiv u Dubrovniku (DAD), Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo. Fond Kotarski sud u Blatu, Serija: Konfiskacije. Inventarski broj 9/46. Broj spisa 17.

Zbog ovog se ne može tvrditi da je nastala zastara, odnosno da su tužitelji i braća mu dosjelošću stekla pravo vlasnosti dijela osuđenikova. Sve kad bi i bili istiniti navodi tužbe, da osuđenik nikad nije bio u posjedu spornih nekretnina, opet ne bi mogla nastupiti zastara, jer je iz samih navoda tužbe jasno, da na strani tužitelja nije postojala dobra vjera, postojanje koje je bitna pretpostavka za sticanje prava vlasnosti dospjelošću.

To se pogotovo vidi iz činjenica da tužitelj nije ustao tužbom za vlasnost kad je bio istekao 30- godišnji rok tobožnje zastare.“⁵⁵

Tako da Kotarski sud iz svih gore navedenih razloga nije mogao prihvatiti tužbu, te je donesena presuda gdje se tužba odbija kao takva. Da bi se država mogla knjižiti na njegov dio tj. na dio pok. don Antuna Bačića potrebno je da se izvrši materijalna dioba zajednice, tj. da se razvrgne dosadašnja diobena zajednica braće pok. Jova Nikole Bačić. Braća složno izjavljuju da oni ne žele razvrgnuti zajedničku imovinu zajednice.

Također, braća predlažu Kotarskom sudu u Blatu ako bi ipak došlo do konfiskacije kako bi oni u novcu isplatili taj dio imovine koji se odnosi na pok. don Antuna Bačića. Ovaj postupak konfiskacije protiv osuđenog pok. don Antuna Bačića trajao je do 15. V. 1949.godine kada je konačno doneseno rješenje u kojem se u obrazloženju navodi: „Pravomoćnom i izvršnom presudom Okružnog suda u Dubrovniku K.32/48. i Vrhovnog suda N.R.H. br. Kž.1127/48. osuđen je Bačić Jovo Kuzma p. Nikole iz Vele Luke na konfiskaciju cjelokupne imovine, te Odlukom vojnog suda Oblast pri Dubrovačkoj komandi br. 130/45. od 22. II. 1945.godine konfiscirana je imovina i Bačić Jova don Antuna p. Nikole, međutim imovina obojice se nalazi u zajednici sa ostalom braćom i sestrama, uslijed čega je trebalo odijeliti njihove dijelove putem fizičke diobe i predati te materijalizirane dijelove u vlasništvo Općenarodne imovine. Tako se članom 14. Zakona o konfiskaciji i o izvršenju konfiskacije razvrjava zajednica među nasljednicima pok. Bačić Jovo Nikole pok. Ivana na taj način da se iz njihove zajedničke imovine odjeljuje imovina imenovanih konfiskata, dok imovina ostalih zajedničara ostaje i dalje nepodijeljena.“⁵⁶

Postupak konfiskacije cjelokupne pokretne i nepokretne imovine don Antuna Bačića trajao je od 22. II. 1945. godine do 15. V. 1949. godine.

⁵⁵ Državni arhiv u Dubrovniku (DAD), Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo. Fond Kotarski sud u Blatu, Serija: Konfiskacije. Inventarski broj 9/46. Broj spisa 23.

⁵⁶ Državni arhiv u Dubrovniku (DAD), Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo. Fond Kotarski sud u Blatu, Serija: Konfiskacije. Inventarski broj 9/46. Broj spisa 12.

C 37

VOJNI SUD ZA OBLAST DALMACIJE
 VIJEDA KOD KOMANDE PORUČJA JUŽNE DALMACIJE
 SUD Broj: 136/45, Dubrovnik, 16. maja 1945.

U IME NARODA JUŽNE DALMACIJE I

Vojni sud za Oblast Dalmacije, vijede kod komande Područja Južne Dalma-
 cije, sastavljeno od majora Tolić Brinka, komandanta Područja Južne Dalmacije
 kao predsjedatelja, Romanović Josipa, komandanta Komande Mjesta Konavle-Župa,
 te Oragojević Ambroza, kao članova vijeda, poručnika Milić Marka, kao sekre-
 tara, u prisutnosti vojno-sudskog istražitelja u zastupanju optužnice Peran
 Srećka, u krivičnom predmetu proti okrivljenog JERIČEVIĆ DON ROMANO pk. ANTE,
 iz Korčule, župnika na Lastovu, radi djela izdaje, kapitulanta i špijunaže, na-
 kon održanog glavnog pretresa, u prisutnosti okrivljenog, donio je dne 16. ma-
 ja 1945 g., sljedeću:

p r e s u d u

Okrivljeni JERIČEVIĆ DON ROMANO pk. ANTE i majke Jakice Gardelić, ro-
 djan 13. januara 1913 godine u Korčuli, svećenik, Hrvat, rkt. neoženjen, vojsku
 nije nikada služio, po padu Italije bio je državljanin talijanski, pismen, svr-
 šio bogosloviju u Zadru, govori, talijanski, latinski, francuski i hrvatski,
 bez isetka, ima dva brata u neprijateljskoj vojsci,

k r i v j e

- 1.- što je krajem prosinca 1943 godine kad su narodne vlasti pozivale narod
 otoka Lastova, da se povuče na otok Vis pred najezdom njemačkih okupato-
 ra, nagovarao za vrijeme zbora narod, da ne napuste otok nego da dočeka
 okupatore,
- 2.- što je u prosincu 1943 godine za vrijeme boravka na otoku Lastovu prikri-
 vao kod sebe šest bombi i dva pištolja "Bereta", te ih nije na poziv za
 predaju oružja, predao našim vojnim vlastima,
- 3.- što je dne 26. prosinca 1943 godine formirao odbor za doček njemačkih
 okupatora na otok Lastovu kojemu je odboru bio on predsjednik,
- 4.- što je istog dana sa predikacijom za vrijeme mise obavjestio narod o
 formiranju odbora i pozvao ga da dočeka u miru njemačke okupatore, te da
 sve oružje koje netko posjeduje donese u bivou karabinjersku kasarnu,
 radi predaje okupatoru,
- 5.- što je i sam prikupljao oružje na otoku te sakupivši na taj način tri
 teška mitraljeza, 25 pušaka, 100 bombi, 5 do 6 sanduka municije, te oru-
 žje spremao u magazin, čiji je ključ on lično držao u namjeri da ga
 preda njemcima,
- 6.- što je sakupio sve stvari, spise, i novac općinskog NOO-a u Lastovu te
 zatvorio, ključ držao kod sebe i odredio stražare, koji će te stvari uz
 platu iz kase općinskog NOO-a čuvati do dolaska okupatora, kojima je
 namjeravao te stvari predati,
- 7.- što je dne 1. siječnja 1944 g. izvjesio na otoku Lastovu bijelu zastavu
 u znak predaje otoka njemačkim okupatorima, i ako mu je to bilo pred-
 hodno izričito zabranjeno od ondašnjeg komandanta Mjesta Lastova,
- 8.- što je dne 26. januara 1944 godine pobjegao ispred narodno-oslobodilački
 vlasti sa otoka Lastova na Korčulu, gdje su se tada nalazili njemci,
- 9.- što je po dolasku na Korčulu njemačkim vojnim komandantima dao podatke
 o Lastovu i naoružanju partizana, o utvrđenjima raspoloženju naroda na
 otoku Lastovu i savjetovao neprijatelju okupaciju otoka,
- 10.- što je te iste podatke dao tadašnjem ustaškom kotarskom predsjedništvu
 na Korčuli, Anti Mihoviću,
- 11.- što je podržavao i pomagao fašistu Lelafati-a, u njegovom zadatku do-
 bijenom od njemaca da izvidi i špijunira naše snage i vojnički položaj
 na otoku Visu, te što je u tu svrhu tražio od njemaca jedan motorni čamac
 čime je počinio djelo izdaje, kapitulanta i špijunaže iz člana
 14. Uredbe o vojnim sudovima, pa se radi toga na osnovu čl. 16. Uredbe o vojnim

BROJ:/194.....

Zapisnik

O PRIMOPREDAJI imovine Jeričević don Romana pk. Ante

Koja je presudom ~~(Sudskog)~~ Vojnog suda za Obl. Dalm., Vij-kod kom. Por. Juž. Dalm.

Sud Broj: 136/45 od 16.V.45 bila konfiscirana

Primopredaja se vrši na temelju ~~odluke~~ odluke Oblasnog NO Dalmacije, Odjela za nar.

~~o~~ imovinu - Ispostave Dubrovnik od 6. rujna 1946. br. 4930/46

Predatelj: Odjel za narodnu imovinu Oblasnog N. O. Dalmacije - Ispostava Dubrovnik

po Mišković Mirku

Prima: Zemljska banka za Hrvatsku - podružnica Dubrovnik

po Sudja Anti

Predmet primopredaja: kuća

1. Katastar, općina	Korčula
2. Mjesto, ulica i kućni broj za koji dio	Korčula za cjelinu prava vlasnosti
3. Zem. uložak br. i m ² čest. zem. ili zgr.	Z.U. 626 čest. zgr. 650/2 m ³ 395,20, čest. zem. 309 m ² 116,
4. Opis objekta primopredaje	kuća sa vrtom. Na čest. zem. 309 nalazi se cisterna za vodu i jedna prizemna kućica za kuhinju, kutature 63 m ³ .
5. Raniji vlasnik	Jeričević don Romano odnosno njegov sud. pk. otac Jeričević Antun pk. Antun
6. Opaske	Vrijednost Dinara : 51.537.-

Primopredaja je izvršena dana 16. rujna 1946. g.

Za predatelja:

Mišković Mirko

Za primaoca:

Sudja Ante

.....

4.2. Spisi o konfiskacije imovine don Romana Jeričevića

Kako se je don Romano Jeričević rodio i neko vrijeme živio u gradu Korčuli, tako se je i cjelokupni predmet spisa o konfiskaciji njegove pokretne i nepokretne imovine nalazio u Općinskom sudu u Korčuli. Također, i taj cjelokupni predmet spisa kao i predmet spisa don Antuna Bačića danas je pohranjen u Odjeljku Državnog arhiva Dubrovnik, koji se nalazi u Žrnovu na otoku Korčuli, pod brojem Kf. 2/45. Cjelokupni predmet sadrži 39 spisa vezanih za presudu i oduzimanje pokretne i nepokretne imovine don Romana Jeričevića.

„Vojni sud za Oblast Dalmacije, Vijeće kod komande Područja Južne Dalmacije, u krivičnom predmetu protiv okrivljenog Jeričević don Romana pok. Ante, iz Korčule, župnika na Lastovu, radi djela izdaje, kapitulanstva i špijunaže, nakon održanog glavnog pretresa, u prisutnosti okrivljenog donio je dana 16.maja 1945.godine presudu, po kojoj se u 11 točaka proglašava krivim, pa se radi toga na osnovu čl. 16. Uredbe o vojnim sudovima kažnjava na kaznu smrti strijeljanjem, konfiskacijom imovine i trajni gubitak građanskih prava.

Presuda postaje izvršna kad je odobri Vrhovni Vojni sud pri General štabu Jugoslavije“.⁵⁷

Dom Romano je kriv po točkama presude: „što je krajem prosinca 1943. godine nagovarao za vrijeme zbora narod, da ne napuste otok nego da dočeka okupatora.

Što je u prosincu 1943. godine na Lastovu prikrijavao kod sebe šest bombi i dva pištolja „Bereta“, te ih nije na poziv vlasti, predao našim vojnim vlastima.

Što je 26. XII. 1943.godine formirao odbor za doček njemačkih okupatora na otok Lastovo.

Što je istog dana sa predikaonice za vrijeme mise obavijestio narod o formiranju odbora i pozvao ga da dočeka u miru njemačke okupatore.

Što je i sam prikupljao oružje na otoku te sakupivši na taj način tri teška mitraljeza, 25 pušaka, 100 bombi, 5 do 6 sanduka municije, te oružje spremio u magazin.

Što je sakupio sve stvari, spise i novac Općinskog NOO-a u Lastovu to zatvorio, ključ držao kod sebe i odredio stražare, koji će te stvari uz plaću iz kase NOO-a čuvati do dolaska okupatora, kojima je namjeravao te stvari predati.

Što je 1. siječnja 1944. godine izvjesio na otoku Lastovu bijelu zastavu u znak predaje otoka njemačkim okupatorima, i ako mu je to bilo prethodno izričito zabranjeno od ondašnjeg Komandanta Mjesta Lastova.

⁵⁷ Državni arhiv u Dubrovniku Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo. Fond Općinski sud u Korčuli. Serija: Konfiskacije, Inventarski broj 2/45. Broj spisa 8.

Što je dana 26. januara 1944.godine pobjegao ispred narodno-oslobodilačkih vlasti sa otoka Lastova na Korčulu, gdje su se tada nalazili Nijemci.

Što je po dolasku na Korčulu njemačkim vojnim komandantima dao podatke o Lastovu i naoružanju partizana i savjetovao neprijatelju okupaciju otoka.

Što je te iste podatke dao tadašnjem ustaškom kotarskom predsjedništvu na Korčuli, Anti Mihoviću.

Što je podržavao i pomagao fašistu Delefatia, u njegovom zadatku dobijenom od Nijemaca da izvidi i špijunira naše snage i vojnički položaj na otoku Visu.⁵⁸

Previše izmišljenih činjenica koje su se prilijepile don Romanu Jeričeviću kako bi ga se moglo osuditi upravo na smrt kao narodnog neprijatelja, sabotera, doušnika i izdajnika. Don Romano slušajući presudu, dobivši riječ, htio je čuti od predsjedatelja suda razjašnjenje: „kojega naroda bih ja bio neprijatelj, od onoga časa koji se mene tiče, kad su gotovo svi moji župljani, potpisali peticiju da budem oslobođen. To je bio moj narod, a kojemu sam imao služiti i služio sam mu. Vi me nazivate izdajicom, ali čijim? Mojih župljana? Zasigurno ne, ja sam branio njih i oni su branili mene. Možete li reći da sam učinio zlo bilo kome: fašistu ili komunistu, Talijanu ili Hrvat, katoliku, pravoslavnome ili Židovu? A što vrijedi braniti se, ionako ćete me osuditi kako ste već prije odlučili...jer vama je danas vrjedniji život jednoga vola nego život jednoga čovjeka!“⁵⁹

Viši vojni sud, Vijeće Generalštaba Jugoslavenske armije trebao je sve presude nižih Vojnih sudova odobriti ili preinačiti, kako bi presude postale izvršne. Tako je i postupio i prilikom presude don Romana Jeričevića.

„Presudu je u pogledu nađenog činjeničnog stanja i izreke o krivičnom djelu potvrdio kao ispravnu, a u pogledu kazne preinačio, tako da se optuženi osuđuje: „Na kaznu robije u trajanju od deset godina, trajan gubitak časnih prava i konfiskaciju imovine, sa razloga što je djelo špijunaže pripremao sa Delafatijem sa ciljem da se neprijatelju pruže podaci o vojnom stanju na Lastovu i našim obrambenim mjerama u vodama oko Visa i na samom Visu, ostalo nije imalo štetnih posljedica za naš vojni položaj i ostale obrambene mjere, pa mu je prema njihovoj težini i uvažavajuće prednje razloge odmjerio kaznu kao gore i u toliko je presudu prvog suda preinačio.“⁶⁰

⁵⁸ Državni arhiv u Dubrovniku Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo. Fond Općinski sud u Korčuli. Serija: Konfiskacije, Inventarski broj 2/45. Broj spisa 8.

⁵⁹ R. Jeričević, *Don Romano pripovijeda*, 48.

⁶⁰ Državni arhiv u Dubrovniku Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo. Fond Općinski sud u Korčuli. Serija: Konfiskacije, Inventarski broj 2/45. Broj spisa 7.

Zanimljivi su spisi konfiskacije imovine don Romana kao i trajan gubitak časnik prava. U kratkoj obavijesti Višeg vojnog suda Jugoslavenske armije, Kotarskom NOO-u, Upravnom odjelu u Korčuli piše slijedeće: „Dostavlja Vam se preinačena presuda po Višem vojnom Sudu J.A. II Sud br. 1060/45. od 29.VI.45.godine izrečena protiv Jeričević don Romana u prijepisu radi evidencije u kaznenom registru, konfiskacije imovine i ispravke u biračkim spiskovima obzirom na gubitak trajan časnik prava.“⁶¹

Vidimo da je ondašnja vojna i civilna vlast u Jugoslaviji vrlo dobro obrađivala uredsku korespondenciju između sudske i izvršne vlasti, a u pogledu postupanja temeljem presude Vrhovne vlasti bilo da se radilo o izvršenju smrtnih kazni, prisilnog rada u zatvorima diljem zemlje, ili pak u dosljednosti izvršavanja konfiskacije pokretne i nepokretne imovine osuđenika. Također, osuđenik koji je gubio građanska prava bilo trajno ili privremeno bio je građanin drugog reda te je trebao biti pribilježen kako u sudskim evidencijama, tako i u ostalim evidencijama koje su uredno vodili NOO-i na području osuđenikovog mjesta prebivališta. Vrlo je zanimljivo da je ta ista vlast osnovala u svim bivšim Narodnim republikama Jugoslavije Zemaljsku banku za određenu republiku sa ciljem da se konfiscirana imovina osuđenih osoba ustupa na neposredno rukovođenje, upravu i iskorištenje te imovine koja je sada narodna imovina. Ova banka zadržava zaštitu imovinsko-pravnih interesa države. Tako Zemaljska banka za Hrvatsku – podružnica Dubrovnik ima u smislu uputstava za izvršenje primopredaje narodnih dobara, komisijski preuzeti imovinu don Romana Jeričevića.⁶²

Jakica Jeričević, majka don Romana pristupa Kotarskom sudu u Korčuli 23.XI.1946.godine i moli Sud da se dio imovine koji pripada njezinom sinu don Romanu koji je sada osuđen izuzme od konfiskacije i dosudi njoj kao članu njegove uže porodice iz razloga što je ona stara i samohrana, nema drugih prihoda osim najamnine koju ima od te konfiscirane kuće. Za nju se je prije brinuo sin don Romano, a sada više nema nikoga tko bi se brinuo o njoj. Sudac Kotarskog suda u Korčuli Kristo dr. Grbin joj je objasnio dio Zakona o konfiskaciji gdje se kuće u gradu ne mogu izuzimati iz navedenog zakona, te se ne može uvažiti njezina molba. Brigu o majci don Romana preuzela je rodbina u Korčuli.⁶³ Pored kuće i okućnice u Korčuli kao nepokretne imovine, don Romano je imao i pokretnu imovinu koja se je nalazila u župnoj kući u Lastovu. Tako Kotarski sud u Korčuli traži od Mjesnog

⁶¹ Državni arhiv u Dubrovniku Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo. Fond Općinski sud u Korčuli. Serija: Konfiskacije, Inventarski broj 2/45. Broj spisa 13.

⁶² Usp. Državni arhiv u Dubrovniku. Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo. Fond Općinski sud u Korčuli. Serija: Konfiskacije, Inventarski broj 2/45. Broj spisa 2.

⁶³ Državni arhiv u Dubrovniku Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo. Fond Općinski sud u Korčuli. Serija: Konfiskacije, Inventarski broj 2/45. Broj spisa 14.

narodnog odbora Lastovo da mu dostavi popis ostale imovine don Romana koja se nalazi u Lastovu. Mjesni NOO Lastova dostavlja Kotarskom sudu popis pokretne imovine don Romana u tri primjerka. Jedan se primjerak odnosio na popis majčine pokretne imovine koja je ostala u župnoj kući. Jedan popis je pokretna imovina, osobni predmeti don Romana Jeričevića, a jedan je popis preuzetih stvari od imovine obitelji don Romana Jeričevića i njegove majke po naredbi NOO Lastovo. Vidimo da su popisivači temeljito popisali sve osobne potrepštine don Romana i njegove majke koje su se nalazile u župnoj kući u Lastovu od sata sa budilicom, do četkice za odijelo, štapa i nekih „izderotina“ (pohabana odjeća). Zanimljivo je koje su predmete partizani uzeli za svoje potrebe od don Romana i njegove majke. U popisu stoje: italijanska zastava, pribor za jelo, noćna košulja, stolnjaci, ubrusi, noćno odijelo, jedanaest para gaćica, nešto potrebnih, ali više nepotrebnih stvari. U mnoštvu pismena koja su se odnosila na pokretnu i nepokretnu imovinu, a koja je bila u vlasništvu don Romana Jeričevića, konačno Kotarski narodni Sud Korčula donosi rješenje o izvršenju konfiskacije cjelokupne njegove imovine 7. IX. 1945.godine.

„Konfiscira se u korist države Demokratske Federativne Jugoslavije pravo vlasništva nepokretnosti, koje će pripasti osuđeniku Jeričević don Romanu, kao zakonskom nasljedniku njegova oca pokojnog Jeričević Antuna iz Korčule, umrlag u Zadru, koje će mu pripasti na nepokretnostima koje su upisane u zemljišničkom ulošku 626 K.O. Korčula (čest. zgr. 650/2 i čest. zem. 309). Pokretna imovina osuđenika koja se nalazi pohranjena u Lastovu, izuzima se u smislu tač.1. čl. 6. Zakona o konfiskaciji imovine i o izvršenju konfiskacije od konfiskacije, koje je zajedničko vlasništvo osuđenika i njegove matere Jeričević Jakice, a osim toga je neznatne vrijednosti.“⁶⁴

Iz prepiske organa narodne vlasti Okružnog N.O. Dubrovnik, Kotarskom sudu Dubrovnik da postupi po rješenju toga suda R 35/45-5. tj. da hitno uputi zahtjev Kotarskom sudu u Zadru radi slanja spisa od pok. Antuna Jeričevića koji je umro u Zadru 1932. godine. Kotarski sud u Zadru izvještava ovaj sud da je cijela sudska arhiva u Zadru tijekom rata uništena. Okružni N.O. Dubrovnik ponovno intervenira preko Kotarskog suda u Korčuli, gdje pak ovaj sud traži od Katastarske Uprave u Zadru posjedovni list pok. Antuna Jeričevića. Tako da bi se preko ovih podataka sadržanih u posjedovnom listu, konačno dalo nasljedno očitovanje. I tako iz zapisnika o primopredaji imovine Jeričević don Romana vidimo da je Odjel za narodnu imovinu Oblasnog N.O. Dalmacije – Ispostava Dubrovnik predao u Korčuli za cjelinu prava vlasnosti kuću sa vrtom, sada vlasnika don Romana Jeričevića, Zemaljskoj

⁶⁴ Državni arhiv u Dubrovniku, Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo. Fond Općinski sud u Korčuli. Serija: Konfiskacije, Inventarski broj 2/45. Broj spisa 26.

banci za Hrvatsku – Podružnica Dubrovnik, a temeljem presude Vojnog suda za oblast Dalmacije, zbog konfiskacije cjelokupne pokretne i nepokretne imovine osuđenika don Romana Jeričevića.

Odlukom od 6. rujna 1946. godine završava se proces konfiskacije ukupne imovine don Romana Jeričević i nepokretna imovina, a to je kuća i zemljište oko kuće u Korčuli ustupa se na neposredno rukovođenje, upravu i korištenje Zemaljskoj banci za Hrvatsku – Podružnica u Dubrovniku.

Vojni Sud Oblasni VIII. Udarnog Korpusa
Vijeće kod Dubrovačke komande područja
Konf. Broj: 130/45 od 22/II. 1945. ROTARS.

Na predlog Opcinskog NOO Orebić-Upravni odio broj 5/45 od 16. II. 1945. nakon obavljenih izvoda i provedenih čokaza, Vojni sud Oblasni VIII. Udarnog korpusa-Vijeće kod dubrovačke komande područja, na temelju Uputa o konfiskaciji imovine narodnih neprijatelja i u skladu sa čl. 14. Uredbe o Vojnim sudovima od 24. V. 1944 god. donosi sljedeću

O D L U K U

Proglašuje se narodnim neprijateljem:

Don Ante Bacic, rođen u Veloj Luci, zapnik, nastanjen u Vignju, Hrvat, rkt. pismen,

te se određuje konfiskacija njegove cjelokupne pokretne i nepokretne imovine u korist NOP-a.

Konfiskaciju imovine ima provesti Kotarski NOO Pelješac -Mljet uz suradnju organa Komande Mjesta Pelješac Mljet

Za slučaj spora o tome, što se ima smatrati imovinom proglašenog narodnog neprijatelja, a što imovinom njegove obitelji, koje je izuzeta od konfiskacije, odluku o tome donijet će nadležni narodni sud njegovog prebivališta, odnosno mjesta gdje se nalazi njegova imovina. Prilikom sprovođenja konfiskacije po ovoj odluci svemu se ima priorizirati Upute o konfiskaciji imovine narodnih neprijatelja.

Zapisnik o provedenoj konfiskaciji ima se učiniti u 4 primjeka od koji dostaviti po jedan; primjerek obitelji proglašenog narodnog neprijatelja, ovom sudu, Komandi Mjesta Pelješac Mljet.

R A Z L O Ž I :

Don Ante Bacic bio je osuđen na kaznu smrti strijeljanjem, koja kazna bila je izvršena, dok se konfiskacija nije provela te u vezi toga ovaj sud, donosi gornju odluku.

Smrt fasizmu-Slobode narodu!

O ovome se obavješuju: Presjednik vijeća:
Mikulic Polco v.r.

(M.P.)

1. Kotarskom NOO Pelješac Mljet, radi sprovođenja konfiskacije
2. Komandi Mjesta Pelješac Mljet, radi sudjelovanja
3. Najbližoj rodbini narodnog neprijatelja;

Da je prepis vjeren originalu tvrdi kancelarija vojnog suda:
Sek. kancelarije:
(M.P.) Potpis necitljiv v.r.

Ova je odpravak izrađen u ovom sudu

Pisarnica kotarskog narodnog suda u Orebiću
dne, 5. listopada 1945.

Upravitelj kancelarije: (Rade Miletić)

[Handwritten signature]

Odjel Unutrašnjih Poslova
 Kotara Korčula
 Broj: 13332)1875)45)I.
 dne 29. XII. 1945. god.

Predmet: Don Ante Bačić bivši župnik
 u Vignju-konfiskacija nepo-
 kretne imovine.

KOTARSKI SUD

K o t a r s k o m S u d u ,

B l a t o

Kotarski sud u Orebiću odlukom Posl. br. R. 42)45 od 22. studenoga donio je odluku o konfiskaciji imovine koja se je nalazila na području istoga suda, tako da je ta imovina prešla u državnu svojinu glaseća na ime optuženog Don Anta Bačića, da u vezi Vašeg rješenja Posl. br. I. 38)45)5 po istom predmetu ovaj je odjel svojevrmeno postavio odno- sni predlog i tako je pitanje njegove imovine na području suda u Orebiću konačno riješeno i nema se što u tom pravcu primjetiti, s razloga jer se predmet ima smatrati završenim.

Sud je u Orebiću u vezi izloženoga, donio odluku u kolik se tiče pokretne imovine, a za nepokretnu imovinu taj je sud donio odlu- ku po posl. br. I. 38)45)I, naime, da prema dopisu Mjesnog N. O. Velapluka optuženi tamo nema nepokretne imovine i dosljedno tome odustao od konfi- skacije.

Učinjenim izvidima, međjutim, proizlazi, da optuženi Don Ante Bačić ima nepokretne imovine na području toga suda i baš u Veloj luci i to pripadajući dio nad imanjem kojega posjeduju njegova braća, pošto je utvrđeno, da oni to imanje uživaju i drže kao njihovo dok jednak dio ima i optuženi Don Ante Bačić, bez obzira dali je to uknjiženo ili ne, to se ima smatrati njegovom svojinom i prema tome izvršiti konfiskaciju po članu 28 istog zakona.

Primjećujemo, da se Naslov nije mogao stopostotno bazirati na navode Mjesnog odbora u Veloj luci, dok je naprotiv Naslov morao, da se putem zemljišnika uvjeri, dali imenovani ima nepokretne imo- vine ili ne, što iz presude nije razvidno, da je to učinjeno, pak je radi toga presuda manjkava, ništetna i po zakonu neosnovana.

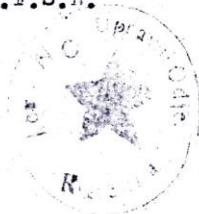
U koliko pak se dokaže, da u zemljišniku nije uknjižen, to se daje dokazati, da optuženi ima nepokretne imovine, koju bezuslovno treba konfiscirati po zakonu o konfiskacijama i to za njegov zakoniti dio kojega drže kao svoju svojinu njegova braća.

Baš radi ovih razloga, u zakonu je naglašeno, da treba uvijek težiti, da se pronadje i imovina optuženih kod trećih lica, jer se pretpostavlja, da je optužena lica mogu otudjiti, baš radi toga, da ista nebi došla pod udar zakona o konfiskacijama.

Obzirom na izloženo, molimo, da se povede novi postupak i donese odluka, o konfiskaciji nepokretne imovine, za dio pripadajući Don Anti Bačiću kojega drže i uživaju njegova braća u Veloj luci, bez obzira, dali je ta nepokretna imovina uknjižena ili ne kod tamošnjeg tavulara. Po izvršenom postupku, izvolite nas izvjestiti.

S. F. S. M.

N A Č E L N I K :
 Odjela unutrašnjih poslova
 (Ivan Vilkot, Čula)

ZAKLJUČAK

Kolika je mržnja bila usađena u glavama komunističkih vlastodržaca za vrijeme i poslije drugoga svjetskog rata protiv svećenika rimokatoličke crkve u Hrvatskoj? U kakvom su psihičkom, etičkom, moralnom i duhovnom stanju uma morali biti oni koji su naređivali i oni koji su izvršavali masovne zločine? „Sigurno je njihova duša, um i srce bilo zatrovano pogubnom ideologijom, ljudski odnosi opterećeni nepovjerenjem, zavišću, mržnjom, otkrivanjem i liječenjem „starih rana“, što je prožimalo njihovu podsvijest i razaralo čovjeka iznutra. Zbog toga su mnogi pobijeni, bačeni u jame, mučeni i zlostavljani, jer su se našli na putu onima, kojima je ljudski život bio nebitan u ostvarenju svojih ciljeva, u očekivanju svojih privilegija i statusa u udobnome društvenom poretku. Među žrtvama je bilo veći broj svećenika na koje su bile nabacane strašne laži i kletve da su neprijatelji svoga naroda. A oni su svoj život posvetili služeći svome narodu, ustrajući u obrani vjere, morala i narodnih svetinja. Po planu nalogodavaca, trebalo ih je smaknuti, ubiti što više duhovnih vođa ovomu narodu da ga može lakše zavesti u zablude“⁶⁵ koju težinu boli, bilo onu duhovnu, bilo i onu fizičku su morali pretrpjeti don Antun Bačić i don Romano Jeričević, samo zato što su bili katolički svećenici i što su služili svome narodu.

Ovaj prikaz događanja otvara nam jednu jedinu misao, a to je da istina mora izaći na svjetlo dana, da ona kakva god bila mora nas osloboditi naših tjeskoba, neznanja, strahova, jer oslobađajući naš duh ona nam ulijeva nepresušni izvor praštanja i vraća nam tako potreban spokoj i mir.

U ovom radu, po prvi puta javnosti su obznanjeni arhivski materijali vezani za presude i druga pismena od 1944. do 1949. godine koje su komunističke vlasti donijele protiv tzv. „neprijatelja nove državne tvorevine don Antuna Bačića i don Romana Jeričevića“. Također, javnost će po prvi puta biti upoznata sa ispovijestima korčulanskog uznika, svećenika don Romana Jeričevića, župnika u Lastovu. Njegov rad i što je sve proživio kao župnik u Lastovu, kao i njegove patnje kao zatvorenika Titovih mučilišta u Jugoslaviji. Sakupili smo sve pisane izvore, koji su objavljeni a odnose se na život i smrt našeg mučenika don Antuna Bačića.

Ono što je Crkva u Hrvata morala proći u 20. stoljeću za vrijeme komunističke vladavine možemo argumentirano nazvati državnim terorom koji je bio strahovito brutalan i bez zakonskih ograničenja. Iz toga vremena ostaje zabilježena nezapamćena zlouporaba

⁶⁵ F. Burmas, *Žrtve komunizma na Korčuli*, 7-9.

novinarske struke i etike. Cilj tih laži i manipulacija bio je brisanje tragova prolivene krvi svih protivnika režima, pa i svećenika.

Ali zahvaljujući tolikim svjedocima koji su svojim primjerom sačuvali žar vjere, nacionalnog ponosa, domoljublja i nade tijekom olovnih godina totalitarnog mraka, postali smo narod pobjednika.⁶⁶

„Ipak komunisti su bili slabi povjesničari. Nikako nisu mogli shvatiti da Bog piše povijest i onda kada svoje izabranike pušta u ralje koljača i mučitelja, i konačno, nikako nisu mogli naučiti najveću pouku povijesti – Božja je uvijek zadnja. Nakon svih progona, Crkva u Hrvata se pomladila, oživjela i ojačala, te je dokazala istinitost Kristovih riječi – Ni vrata je paklena neće nadvladati (Mt 16,18).“⁶⁷

Zločinom se zločin ne liječi! Reći će sv. Ivan Pavao II. 1997. godine u Sarajevu, kada je izgovorio ove riječi: „Opraštanje je u svojem najjistinskijemu i najuzvišenijemu obliku, čin čiste ljubavi, kao što je to bilo i pomirenje koje je Bog ponudio čovjeku po križu i smrti svojega utjelovljenoga Sina, jedinoga Pravednika. Sigurno, praštanje je daleko od toga da isključuje istinu, ono je traži, jer bitna pretpostavka praštanja i pomirenja jest pravda. Trajna je pak istina da tražiti oprost i oprost jest put posve dostojan čovjeka.“⁶⁸

Ovaj rad je poruka, jedan mali doprinos zahvale našim mučenicima, svećenicima žrtvama komunističkog terora, spomen da se ne zaboravi zalag novim generacijama da spoznaju obličje totalitarnog komunističkog režima koji je htio iskorijeniti vjeru i rimokatoličku crkvu. Ne prezajući od najpodmuklijih i najgroznijih zvjerstava na nedužnim vjernicima u Hrvatskoj.

Trebamo zadržati uspomene iz prošlosti živim, jer se tako jedino može ostvariti pomirba. Bez istine i sjećanja nema pomirenja. A mir neka uvijek vlada, reći će psalmista: „Da poslušam što mi to govori Jahve:

Jahve obećava mir
narodu svomu, vjernima svojim,
onima koji mu se svim srcem vrate.
Ljubav će se i Vjernost sastati,
Pravda i Mir zagrliti.
Vjernost će nicat iz zemlje,
Pravda će gledat s nebesa.

⁶⁶ M. Ćosić, *Prijepor Crkve i komunizma*, 27-28.

⁶⁷ A. Baković, *Hrvatski martirologij XX stoljeća*, VII.

⁶⁸ T. Markić, *Bleiburg – poziv na dijalog i pomirenje*, Glas Koncila, Zagreb, 2021., 159.

Jahve će dati blagoslov i sreću,
i zemlja naša urod svoj.

Pravda će stupati pred njim,
a Mir tragom stopa njegovih“.

(Ps 85, 9 – 14)

IZVORI I LITERATURA

IZVORI

DRŽAVNI ARHIV u Dubrovniku, Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo, Žrnovo, Fond Kotarski sud u Blatu, Serija: Konfiskacije.

DRŽAVNI ARHIV u Dubrovniku, Arhivski sabirni centar Korčula-Lastovo, Žrnovo, Fond Općinski sud u Korčuli, Serija: Konfiskacije.

LITERATURA

Knjige

ARTUKOVIĆ, Mato, *Partizanska i komunistička represija i zločini u Hrvatskoj 1944. – 1946.*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2009.

BAKOVIĆ, Ante, *Hrvatski martirologij XX stoljeća, Martirium Croatiae*, Zagreb, 2007.

BATELJA, Juraj, *Crna knjiga*, Postulatura bl. Alojza Stepinca, Zagreb, 2000.

BILANDŽIĆ, Dušan, *Komunistički pokret i socijalistička revolucija u Hrvatskoj*, Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, 1969.

ĆOSIĆ, Mirko, *Prijepor Crkve i komunizma*, Dominović, Zagreb, 2018.

ĆURIN, Miroslav, *Biokovo u narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji 1941. – 1945.*, Institut za historiju radničkog pokreta Dalmacije, Split, 1983.

ĆURIN, Miroslav, *Korčula u revolucionarnom radničkom pokretu, narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji 1919. – 1945.*, Institut za historiju radničkog pokreta Dalmacije, Split, 1989.

JERIČEVIĆ, Romano, *Don Romano pripovijeda*, Bruno Fachini Editore, Trieste, 2000.

JURICA, Antun, *Lastovo*, Lastovo, 2010.

LETICA, Zvonko, *Sjećanja jedne generacije*, Gradski odbor udruženja boraca Narodnooslobodilačkog rata Korčula, Korčula, 1990.

MARKIĆ, Tomislav, *Bleiburg – poziv na dijalog i pomirenje*, Glas Koncila, Zagreb, 2021.

MATKOVIĆ, Blanka – PAŽANIN, Ivan, *Zločini i teror u Dalmaciji 1943. – 1948. počinjeni od pripadnika NOV, JA, OZN-e i UDB-e, Dokumenti*, Zagreb, 2011.

MIROŠEVIĆ, Franko, *Dubrovački kotar u Nezavisnoj državi Hrvatskoj*, Udruga antifašista Dubrovnik, Dubrovnik, 2016.

RADICA, Joško, *Sve naše Dakse*, Matica hrvatska Dubrovnik, Dubrovnik, 2003.

REBIĆ, Adalbert – FUČAK, Jerko-DUDA, Bonaventura (ur.) *Biblija, Kršćanska sadašnjost*, Zagreb, 2014.

Članci

Iz dnevnika Ferdinanda Previtalija, kancelara lastovske preture (suda), u: *La Rivista Dalmatica*, vol. LIX, n. 2, aprile-giugno, Associazione Nazionale Dalmata, Roma, 1988.

OREB, Milan, *Don Antun Bačić i njegov kulturno umjetnički i prosvjetni rad*, u: S. Krsić (ur.), *Zbornik radova znanstvenog skupa „Otac Ambroz Bačić“*, HAZU, Zagreb, 2001., 120-126.

BOROVINA, Nikica, *Vela Luka u 1944. godini*, u: *Luško libro*, 20, (2012.) 1, 65.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Kojom ja **Mišo Pecotić**, kao pristupnik za stjecanje zvanja magistra teologije, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mog vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava.

Također, izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 22. rujna 2021.

ABSTRACT

Without forgiveness and dialogue in truth and peace, which is based on respect for justice and love, there is no sincere coexistence of the opponents of the day before yesterday. If the perpetrator does not repent and express regret while seeking forgiveness for his misdeeds, and if the victim does not forgive his executioner, there is no end to the division of hatred and evil. And reconciliation is a reality, and in the Church it has a visible sign of God's grace, through the sacrament of reconciliation.

The gift of reconciliation is precisely the confrontation with the truth, for repentance for one's own sins, for the confession of crimes, and it brings with it satisfaction to the victims, as well as the gift of forgiveness to those who have committed evil.

It is in this paper that we talk about the system of evil and the dungeon of the people that took place under communism, as well as the victims of that evil, we emphasize forgiveness as the only paradigm of everything that happened in a time of unanimity, exclusivity, eradication of human dignity. a time of suffering, persecution and death. When we forgive freely and sincerely, by forgiving ourselves we forgive others, we heal our soul and conscience and thus we become "Children of God".

By bringing the facts to light, we do not intend to condemn and denounce individuals who have done so much harm and are now dead, but to encourage the younger generation not to forget these horrific testimonies of those people, priests, who went through the "red terror". terror of death. Our intention is as Christians to forgive, but not forget for the truth, what happened in one historical time to two priests who lived and passed on their faith for salvation to their people, their parishioners, and therefore the then communist government rewarded them with persecution and imprisonment. in the casemates of the former communist Yugoslavia and the cruel death.

Key words: communism, courts, victims, Catholic Church, crimes, murders, don Antun Bačić, don Romano Jeričević, martyrs, confiscation of property.

SADRŽAJ

UVOD.....	3
1. O KOMUNISTIČKIM ZLOČINIMA U HRVATSKOJ.....	5
1.1. Samovoljne odluke nove vlasti	5
1.2. Katolička crkva u Hrvatskoj u raljama komunizma.....	7
2. DRUŠTVENO-POLITIČKE I GOSPODARSKE PRILIKE NA PELJEŠCU, KORČULI I LASTOVU (1943. - 1945.)	11
2.1. Stanje na Pelješcu.....	11
2.2. Korčula	12
2.3. Lastovo	14
3. ŽIVOT I DJELO KORČULANSKIH SVEĆENIKA DON ANTUNA BAČIĆA I DON ROMANA JERIČEVIĆA.....	17
3.1. Don Antun Bačić	17
3.2. Don Romano Jeričević	18
3.3. Zatočeništvo i sloboda don Romana Jeričevića	21
3.4. Mučeništvo i smrt don Antuna Bačića	24
4. PRESUDE I ZAPLIJENA IMOVINE DON ANTUNA BAČIĆA I DON ROMANA JERIČEVIĆA.....	28
4.1. Spisi o konfiskaciji imovine don Antuna Bačića	28
4.2. Spisi o konfiskacije imovine don Romana Jeričevića.....	34
ZAKLJUČAK.....	40
IZVORI I LITERATURA	43
IZVORI.....	43
LITERATURA	43
Knjige	43
Članci	44
IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI.....	45
ABSTRACT	46